

Θαύματα και ιστορική μέθοδος

Η παρακάτω δημοσίευση στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό σε αντίστοιχη ομιλία του Ρίτσαρντ Κάρριερ (Richard Carrier).

Σήμερα θα δούμε τον τρόπο που δουλεύουν, ή οφείλουν να δουλέψουν οι ιστορικοί, και είναι ένας χρήσιμος οδηγός για την κατανόηση τού πως όλοι μπορούμε να κρίνουμε θεωρίες και υποθέσεις του παρελθόντος αλλά και αιτιάσεις του παρόντος, κάτι που είναι χρήσιμο για όλους.

Θα διαπιστώσουμε επαγωγικά με αυτά που θα δούμε επίσης, την έλλειψη ιστορικότητας και αληθοφάνειας στα χριστιανικά κείμενα και γενικά οι ισχυρισμοί που θεωρούνται θαυματουργικοί. Τακτικά γίνεται αντιστοιχία συχνά με τους χρόνους και τις πληροφορίες που έχουμε από το Ευαγγέλια, για να μας κάνει να σκεφτούμε την γνωστή απολογητική ιδεοληψία ότι «η Ανάσταση του Ιησού είναι το καλύτερα μαρτυρημένο ιστορικό γεγονός στην ιστορία», τη στιγμή που ακόμα και η ύπαρξή του Ιησού των Ευαγγελίων είναι αμφίβολη.

Η δημοσίευση είναι δομημένη χρησιμοποιώντας το κείμενο της ομιλίας, αλλά επέκτασή και διόρθωσή της σε κάποια σημεία όπως και συντόμευσης της σε κάποια άλλα.

Για να σας δείξω ότι σε ερασιτεχνική βάση η έρευνα είναι εφικτή για κάποιον που θέλει, όλα τα επιπλέον στοιχεία της ομιλίας που προσέθεσα εδώ, είναι όλα αλιευμένα δημόσια από το Internet κατόπιν έρευνας σε αυτό, και χωρίς να χρησιμοποιηθεί άλλη πηγή, πέρα από την ίδια την ομιλία που είναι και αυτή δημόσια.

Κάποιες εκφράσεις που δείχνουν απαξιωτικές είναι του ίδιου του Carrier και συχνά είναι σε εντονότερο βαθμό σε αυτήν, ως προφορική ομιλία που έχει άλλη χάρη. Τέλος η έννοια θαύμα εδώ έχει προφανώς την έννοια του θαυμαστού και όχι του

υπερφυσικού .

Περιεχόμενα

1. Ιστορίες θαυμάτων
  - 1.1 Η θαυματουργική μάχη
  - 1.2 Ηρόδοτος
  - 1.3 Ιώσηπος
  - 1.4 Χριστιανικά κείμενα
2. Η ιστορική μέθοδος
  - 2.1 Κανόνες της ιστορικής μεθόδου
    - 2.1.1 Ιστορικό πλαίσιο
  - 2.2 Κριτική σκέψη στην αρχαιότητα – Λουκιανός
  - 2.3 Η κρίση κατά την αρχαιότητα
  - 2.4 Χρησιμότητα της ιστορικής ανάλυσης
  - 2.5 Στάδια της ιστορικής ανάλυσης
  - 2.6 Μπεϋζιανή λογική
  - 2.7 Η κλίμακα των εξηγήσεων
  - 2.8 Η καλύτερη εξήγηση
  - 2.9 Επιχειρήματα από αποδείξεις
3. Πλήρης εργαλειοθήκη για την ανάλυση ιστορικών απαιτήσεων
4. Επίλογος

1. Ιστορίες θαυμάτων

1.1 Η θαυματουργική μάχη

Θα ξεκινήσουμε με μια ενδιαφέρουσα περίπτωση θαύματος. Ένα θαύμα για το οποίο περιέργως έχουμε αρκετές ιστορικές πληροφορίες, άσχετα φυσικά από την ερμηνεία που δίνεται σε αυτές. Εδώ θα δούμε τα στοιχεία και τις σχετικές αναφορές που περιλαμβάνουν και τις ερμηνείες για αυτό.

Το συμβάν συνέβη το 172 κ.χ. όταν ο Μάρκος Αυρήλιος οδηγεί τις λεγεώνες του στην περιοχή της Τσεχίας και της Σλοβακίας σήμερα, της πρώην Τσεχοσλοβακίας, κατά την διάρκεια των Μαρκομανικών Πολέμων, και κατά των βαρβάρων που

ήταν πέρα από τον Δούναβη (Μαρκομάνων, Κουάδων και Σαρματών), γιατί αυτοί τον είχαν διαβεί και έκαναν τις σχετικές λεηλασίες και οι Ρωμαίοι εκστράτευσαν πολλές φορές για να τους αποκρούσουν.

Δυστυχώς η κατάσταση του στρατεύματος, που ήταν μια ολόκληρη λεγεώνα και που πήγε να τους αντιμετωπίσει στην συγκεκριμένη φάση που μας ενδιαφέρει, δεν ήταν καλή. Υπήρχε τεράστια κόπωση και δίψα, είμαστε άλλωστε μέσα στο καλοκαίρι, ένα καλοκαίρι με έντονη ζέστη και οι βάρβαροι Κουάδοι είχαν περικυκλώσει τους κατάκοπους και διψασμένους Ρωμαίους και ήταν έτοιμοι να τους διαλύσουν.

Είναι προφανές ότι οι Ρωμαίοι το μόνο που θα μπορούσαν να κάνουν εκείνη την εποχή εκτός από το να πολεμήσουν για τη ζωή τους, το να προσευχηθούν στους θεούς τους ή να ευχηθούν στην Τύχη, μήπως γίνει κανένα θαύμα και γλυτώσουν. Και θα μπορούσε φυσικά μέσα σε αυτούς, να υπήρχαν και κάποιοι χριστιανοί αλλά ως κρυφοχριστιανοί. Το γιατί αν υπήρχαν θα ήταν κρυφοχριστιανοί θα το δούμε στη συνέχεια, πάντως λογικό είναι ο κάθε ένας από τους στρατιώτες να προσευχόταν όπου ήλπιζε.

Τότε λοιπόν όντως γίνεται ένα “θαύμα”:

Ξαφνικά ο ουρανός σκοτεινιάζει από βαριά σύννεφα και ξεσπάει μια ξαφνική και καταστροφική καταιγίδα που δροσίζει τους Ρωμαίους που ξεδιψούν πίνοντας το νερό κατευθείαν από τις ασπίδες τους και όχι μόνο αυτό, αλλά ξεσπάνε επιπλέον φοβερά αστραπόβροντα και κεραυνοί, που κτυπούν και καταστρέφουν τις ψηλές πολιορκητικές μηχανές των βαρβάρων γύρω γύρω που πολιορκούσαν το στρατόπεδο των Ρωμαίων, που αυτοί αρχίζουν να υποχωρούν πανικόβλητοι, ενώ αντίθετα οι Ρωμαίοι αναθαρρήσαντες, τους κυνηγούν και καταγράφουν μια σπουδαία νίκη.

Η νίκη αυτή όπως είναι λογικό εορτάστηκε με χαρά και τιμήθηκε δεόντως από τον αυτοκράτορα Μάρκο Αυρήλιο και τους Ρωμαίους. Μάλιστα μετά από δύο μόλις χρόνια ξεκίνησε η κατασκευή μιας θριαμβευτικής στήλης, ένα είδος τροπαίου, που περιγράφει και διαλαλεί το συμβάν και τη νίκη. Η στήλη αυτή ύψους 40 μέτρων που σώζεται σχετικά φθαρμένη από τον καιρό και τις συνθήκες, είναι μια σειρά από 28 σκαλισμένες κυλινδρικές τοποθετημένες πλάκες, που ξεκινούν από την βάση της ύψους 10 μέτρων, και ελικοειδώς ανεβαίνουν ως την κορυφή της άλλα 30 μέτρα, εξιστορώντας την εκστρατεία, τα συμβάντα στην μάχη και τον τελικό θρίαμβο των Ρωμαίων.

Αυτό είναι ένα κανονικό πρωτότυπο τεκμήριο, από ανθρώπους που έζησαν το συμβάν, είναι δηλαδή πληροφορία από πρώτο χέρι θα λέγαμε.

Στην εικόνα φαίνεται η πλάκα η συγκεκριμένη στην οποία έχουμε την παρουσίαση του θαύματος.

Εικόνα 1: Λεπτομέρεια από την Στήλη του Αδριανού, Ρώμη

Πρόκειται για ένα οπτικό κείμενο, μια απεικόνιση του γεγονότος, μια παρουσίασή του πως έγινε κατά τον τεχνίτη, που προφανώς πήρε πληροφορίες από πρώτο χέρι, αφού μιλάμε για δύο χρόνια μετά το συμβάν. Βλέπουμε έναν θεό της βροχής με απλωμένα τα χέρια του να δροσίζει και να προστατεύει τελικά τους Ρωμαίους. Κάποιοι πίνουν νερό από τις ασπίδες τους ενώ οι εχθροί υποχωρούν δεξιά. Σε επόμενες πλάκες ανεβαίνοντας τη στήλη, έχουμε την καταστροφή των πολιορκητικών μηχανών των εχθρών από κεραυνούς και την τελική τους πανωλεθρία.

Στο ενδιάμεσο, δηλαδή από το 172 έως το 174 κ.χ. που φαίνεται ότι ξεκίνησε η κατασκευή της στήλης (και όχι η ολοκλήρωση όπως αναφέρει ο Carrier), κυκλοφόρησε και ένα σχετικό νόμισμα που δείχνει να έχει σχέση με το συμβάν. Και αυτό είναι επίσης ένα σημαντικό πρωτότυπο τεκμήριο για το συμβάν που θα δούμε στη συνέχεια.

Για το συμβάν όμως έχουμε επιπλέον και γραπτές μαρτυρίες, μάλιστα έχει ενδιαφέρον ότι οι πρώτες πληροφορίες που διατηρήθηκαν είναι από χριστιανούς και η τελευταία από πολυθεϊστική πηγή.

Ο πίνακας αυτός είναι που δείχνει τις χρονολογίες που μας ενδιαφέρουν:

Η Μάχη πέρα από τον Δούναβη (172 κ.χ.)

172 κ.χ. - Η διεξαγωγή της θαυμαστής μάχης

172-174 - Κυκλοφορία νομίσματος

174 κ.χ. - Κατασκευή της αναθηματικής στήλης (ολόκλ.193 κ.χ.)

180 κ.χ. - Απολλινάριος

197 κ.χ. - Τερτυλλιανός

220 κ.χ. - Δίων ο Κάσσιος

313 κ.χ. - Ευσέβιος

Ο πρώτος λοιπόν που αναφέρεται είναι ο απολογητής Απολλινάριος το 180 κ.χ. και η συγγραφή του είναι μόλις 8 χρόνια μετά το γεγονός, δηλαδή πολύ σύντομα θα λέγαμε· το κείμενό του όμως το έχουμε από τον Ευσέβιο, και λίγο μετά από αυτόν, περίπου 25 χρόνια μετά την μάχη, γράφει για αυτήν ο Τερτυλλιανός, που είναι ένας διαβόητος χριστιανός απολογητής, ο οποίος αναφέρθηκε επίσης σε αυτό το θαύμα.

Η πρώτη φορά που ακούμε την πολυθειϊστική εκδοχή είναι από τον Δίωνα τον Κάσσιο, έναν ελληνικής καταγωγής Ρωμαίο ιστορικό στη Ρώμη, που έγραψε την ιστορία του στα ελληνικά, και αυτό 50 χρόνια μετά το συμβάν, οπότε αυτή είναι περίπου ίση χρονική απόσταση με τον χρόνο που μεσολάβησε μεταξύ της Σταύρωσης και της συγγραφής των Ευαγγελίων, Τέλος έναν αιώνα μετά έχουμε τον Ευσέβιο, που συνοψίζει τους προηγούμενους και το χρήσιμο για εμάς είναι ότι μας μεταφέρει τον Απολλινάριο.

Η χριστιανική εκδοχή παρόμοια και στους δύο που προαναφέραμε, είναι η ακόλουθη σε λατινική, αγγλική και ελληνική μετάφραση. Μην πτοηθείτε από την διαφορετική αρίθμηση:

Τερτυλλιανός:

At nos e contrario edimus protectorem, si litterae M. Aurelii gravissimi imperatoris requirantur, quibus illam Germanicam sitim Christianorum forte militum precationibus impetrato imbri discussam contestatur. Sicut non palam ab eiusmodi hominibus poenam dimovit, ita alio modo palam dispersit, adiecta etiam accusatoribus damnatione, et quidem tetriciore.

Apologeticum 5.6

Στην αγγλική:

We, however, can on the other side produce a protector, if the letters of the most grave Emperor Marcus Aurelius be searched, in which he testifies that the well-known Germanic drought was dispelled [19] by the shower obtained through the prayers of Christians who happened to be in the army. And although he did not openly abolish the penalty incurred by members of that sect, yet in another way he openly averted it by the addition of a condemnatory sentence on the accusers, and that a more terrible one.

Apology 5.18-19

Και σε δική μου μετάφραση από το αγγλικό κείμενο:

Ωστόσο, μπορούμε από την άλλη πλευρά να παρουσιάσουμε έναν προστάτη, αν ψάξουμε τις επιστολές του σεβαστού αυτοκράτορα Μάρκου Αυρηλίου, που μαρτυρεί ότι η γνωστή γερμανική ξηρασία διαλύθηκε από τη βροχή που επιτεύχθηκε από τις προσευχές των χριστιανών που έτυχε να βρίσκονται στον στρατό. Και μολονότι δεν κατάργησε ανοιχτά την ποινή που υφίσταντο τα μέλη της αίρεσης, εντούτοις με έναν άλλο τρόπο την απέτρεψε με την προσθήκη μιας καταδικαστικής ποινής για τους κατηγορούς, πολύ πιο φοβερής.

Το κείμενο του Απολλινάριου όπως το έχουμε από τον Ευσέβιο:

[5.5.1] τούτου δὴ ἀδελφὸν Μάρκον Αὐρήλιον Καίσαρα λόγος ἔχει Γερμανοῖς καὶ Σαρμάταις ἀντιπαραταττόμενον μάχη, δίψει πιεζομένης αὐτοῦ τῆς στρατιᾶς, ἐν ἀμηχανίαι γενέσθαι· τοὺς δ' ἐπὶ τῆς Μελιτηνῆς οὕτω καλουμένης λεγεῶνος στρατιώτας διὰ πίστεως ἔξ ἐκείνου καὶ εἰς δεῦρο συνεστῶσης ἐν τῇ πρὸς τοὺς πολεμίους παρατάξει γόνυ θέντας ἐπὶ γῆν κατὰ τὸ οἰκεῖον ἡμῖν τῶν εὐχῶν ἔθος ἐπὶ τὰς πρὸς τὸν θεὸν ἰκεσίας τραπέσθαι,

[5.5.2] παραδόξου δὲ τοῖς πολεμίοις τοῦ τοιοῦτου δὴ θεάματος φανέντος, ἄλλο τι λόγος ἔχει παραδοξότερον ἐπικαταλαβεῖν αὐτίκα, σκηπτὸν μὲν εἰς φυγὴν καὶ ἀπώλειαν συνελαύνοντα τοὺς πολεμίους, ὄμβρον δὲ ἐπὶ τὴν τῶν τὸ θεῖον παρακεκληκότων στρατιάν, πᾶσαν αὐτὴν ἐκ τοῦ δίψους μέλλουσαν ὅσον οὕτω διαφθείρεσθαι ἀνακτώμενον.

[5.5.3] ἡ δ' ἱστορία φέρεται μὲν καὶ παρὰ τοῖς πόρρω τοῦ καθ' ἡμᾶς λόγου συγγραφεῦσιν οἷς μέλον γέγονεν τῆς κατὰ τοὺς δηλουμένους γραφῆς, δεδήλωται δὲ καὶ πρὸς τῶν ἡμετέρων. ἀλλὰ τοῖς μὲν ἔξωθεν ἱστορικοῖς, ἅτε τῆς πίστεως ἀνοικεῖοις, τέθειται μὲν τὸ παράδοξον, οὐ μὴν καὶ ταῖς τῶν ἡμετέρων εὐχαῖς τοῦθ' ὠμολογήθη γεγονέναι· τοῖς δὲ γε ἡμετέροις, ἅτε

ἀληθείας φίλοις, ἀπλῶι καὶ ἀκακοήθει τρόπῳ τὸ πραχθὲν παραδέδοται.

[5.5.4] τούτων δ' ἂν εἶη καὶ Ἀπολινάριος, ἐξ ἐκείνου φήσας τὴν δι' εὐχῆς τὸ παράδοξον πεποικηκυῖαν λεγεῶνα οἰκείαν τῷ γεγονότι πρὸς τοῦ βασιλέως εἰληφέναι προσηγορίαν, κεραυνοβόλον τῇ Ῥωμαίων ἐπικληθεῖσαν φωνῆι.

[5.5.5] μάρτυς δὲ τούτων γένοιτ' ἂν ἀξιόχρεως ὁ Τερτυλλιανός, τὴν Ῥωμαϊκὴν τῇ συγκλήτῳ προσφωνήσας ὑπὲρ τῆς πίστεως ἀπολογία, ἧς καὶ πρόσθεν ἐμνημονεύσαμεν, τὴν τε ἱστορίαν βεβαιῶν σὺν ἀποδείξει μείζονι καὶ ἐναργεστέροι.

[5.5.6] γράφει δ' οὖν καὶ αὐτός, λέγων Μάρκου τοῦ συνετωτάτου βασιλέως ἐπιστολὰς εἰς ἔτι νῦν φέρεσθαι ἐν αἷς αὐτὸς μαρτυρεῖ ἐν Γερμανίαι ὕδατος ἀπορία μέλλοντα αὐτοῦ τὸν στρατὸν διαφθείρεσθαι ταῖς τῶν Χριστιανῶν εὐχαῖς σεσῶσθαι, τοῦτον δὲ φησιν καὶ θάνατον ἀπειλῆσαι τοῖς κατηγορεῖν ἡμῶν ἐπιχειροῦσιν.

Εκκλησιαστική Ιστορία 5

Δηλαδή σε απλά Ελληνικά:

5.5.1. Αναφέρεται λοιπόν ότι ο Μάρκος Αυρήλιος Καίσαρας, αδελφός του Αντωνίνου, ενώ ενεπλάκει σε μάχη με τους Γερμανούς και τους Σαρματιανούς, είχε μεγάλο πρόβλημα λόγω του στρατού του που υπέφερε από δίψα. Οι στρατιώτες όμως της λεγόμενης λεγεώνας της Μελιτηνής, με την πίστη που δίνει δύναμη από τότε μέχρι σήμερα, όταν συντάχθηκαν μπροστά στον εχθρό, γονάτισαν στο έδαφος, όπως συνηθίζουμε στην προσευχή, και απεύθηναν ικεσίες στον Θεό.

5.5.2. Αυτό ήταν πράγματι ένα παράξενο θέαμα για τον εχθρό, αλλά αναφέρεται ότι αμέσως μετά ακολούθησε κάτι ακόμα πιο παράξενο. Η αστραπή οδήγησε τον εχθρό σε φυγή και καταστροφή, αλλά μια βροχή ανανέωσε τον στρατό εκείνων που είχαν επικαλεστεί τον Θεό, οι οποίοι ήταν όλοι έτοιμοι να σφαχθούν αφού τους θέριζε η δίψα.

5.5.3. Η ιστορία αυτή αναφέρεται από τους άλλους (πολυθεϊστές) συγγραφείς που είχαν την δυνατότητα και τον χρόνο να επεξεργαστούν αυτά που αναφέρονται και καταγράφηκαν από τους δικούς μας ανθρώπους. Από εκείνους τους ιστορικούς που ήταν ξένοι προς την πίστη μας, το θαύμα αναφέρεται μεν, αλλά δεν αναγνωρίζονται οι προσευχές μας για το συμβάν, αλλά αναφέρεται μόνο από τους δικούς μας ανθρώπους που είναι φίλοι της αλήθειας, το συμβάν αναφέρεται από αυτούς με απλό και κακοήθη τρόπο.

5.5.4. Μεταξύ αυτών είναι και ο Απολλινάριος, ο οποίος λέει ότι από εκείνη τη

στιγμή η λεγεώνα, μέσω των προσευχών της οποίας έλαβε χώρα το θαύμα, έλαβε από τον αυτοκράτορα έναν τίτλο κατάλληλο για το γεγονός, ο οποίος ονομάστηκε στη γλώσσα των Ρωμαίων «Λεγεώνα του Κεραυνού».

5.5.5. Ο Τερτυλλιανός που είναι αξιόπιστος μάρτυρας αυτών των πραγμάτων. Στην Απολογία για την πίστη, την οποία απηύθυνε στη Ρωμαϊκή Σύγκλητο, και το οποίο έργο έχουμε ήδη αναφέρει, επιβεβαιώνει την ιστορία με μεγαλύτερες και ισχυρότερες αποδείξεις.

5.5.6. Γράφει ότι σώζονται ακόμη επιστολές του συνετού αυτοκράτορα Μάρκου στις οποίες μαρτυρεί ότι ο στρατός του, ενώ ήταν έτοιμος να χαθεί από τη δίψα στη Γερμανία, σώθηκε από τις προσευχές των χριστιανών. Και λέει επίσης ότι ο αυτοκράτορας αυτός απείλησε με θάνατο όσους έφεραν κατηγορίες εναντίον μας.

Μελετηνή είναι η πόλη της Μαλάτειας στην Συρία, τώρα Τουρκία, και ήταν η περιοχή όπου έδρευε κανονικά η συγκεκριμένη λεγεώνα.

Εν ολίγοις:

Ο Μάρκος Αυρήλιος είχε μια ολόκληρη λεγεώνα (αυτό εννοείται από τον Ευσέβιο και τον Απολλινάριο), την εν λόγω λεγεώνα, αποτελούμενη από χριστιανούς και οι προσευχές τους στον χριστιανικό θεό ήταν αυτές και μόνο που τους έσωσαν. Τέλος για τον λόγο αυτό ο Μάρκος Αυρήλιος τίμησε τη χριστιανική αυτή λεγεώνα και γι' αυτό την μετονόμασε επίσημα σε "Λεγεώνα των Κεραυνών" και αυτά που λένε οι "άλλοι" είναι κακοήθειες.

Αυτή απλά ήταν η χριστιανική εκδοχή.

Η πολυθεϊστική εκδοχή:

ἐξαίφνης συνέδραμε καὶ ὑετὸς πολὺς οὐκ ἄθεεὶ κατερράγη" καὶ γάρ τοι λόγος ἔχει Ἄρνοῦφιν τινὰ μάγον Αἰγύπτιον συνόντα τῷ Μάρκῳ ἄλλους τέ τινες δαίμονας καὶ τὸν Ἑρμῆν τὸν ἄεριον ὅτε μάλιστα μαγγανείαις τισὶν ἐπικαλέσασθαι καὶ δι' αὐτῶν τὸν ὄμβρον ἐπισπάσασθαι.

Δίων LXXII, 14.4

Ο Μάρκος Αυρήλιος είχε μαζί του έναν Αιγύπτιο μάγο που ονομαζόταν Αρνούφης. Αυτός λοιπόν με το ξόρκι του κάλεσε τον θεό Ερμή (που ήταν και αγγελιοφόρος του Δία, να μεσιτεύσει στον Δία) και τελικά αυτός έφερε το θαύμα (ως γνωστόν ο

Δίας κινεί τους κεραυνούς) και φυσικά δεν υπάρχει καμία αναφορά για χριστιανούς ή Χριστό κ.λπ.

Το ενδιαφέρον είναι ότι και ο Δίων ως ο νεότερος των προηγούμενων, φαίνεται να γνωρίζει την εκδοχή του Απολλινάριου, αναφέρει στη συνέχεια και τη χριστιανική εκδοχή για το θέμα, ενώ αντίστοιχα όπως είδαμε ο Ευσέβιος που φαίνεται να γνωρίζει την εκδοχή του Δίωνος, επίσης αναφέρει ότι ή άλλη εκδοχή δεν είναι σωστή και μάλιστα κακοήθης.

Στην πραγματικότητα και μόνο στη βάση της λογικής, η ιδέα της ύπαρξης μιας ολόκληρης χριστιανικής λεγεώνας υπό τον Μάρκο Αυρήλιο, είναι τελείως παράλογη σε πολλαπλά επίπεδα.

Ο Μάρκος Αυρήλιος θεωρούσε ξεκάθαρα τους χριστιανούς ως άπιστους προς την αυτοκρατορία, γιατί αρνούνταν συστηματικά την υπακοή στον “δαίμονα του αυτοκράτορα”, στον θεϊκό εκπρόσωπό του δηλαδή που τον προστάτευε, και μην ξεχνάμε ότι η λατρεία του αυτοκράτορα ήταν ακριβώς αυτό, δηλαδή η τιμή στο πνεύμα που καθοδηγεί τον αυτοκράτορα για την μακροήμερευση της αυτοκρατορίας. Από τη στιγμή που δεν το έκαναν, και αυτό διαλαλούσαν, θεωρούνταν προδότες της αυτοκρατορίας και είναι από δύσκολο έως αδύνατον να εμφανιζόντουσαν στον στρατό έτσι, πόσο μάλλον να υπήρχε ολόκληρη λεγεώνα χριστιανών. Υπήρχαν μάλιστα προγενέστερα και μεταγενέστερα διατάγματα για να μην στρατεύονται, αν εξαιρέσουμε το γεγονός ότι οι πρώτοι χριστιανοί ούτως ή άλλως έδειχναν εκείνη την εποχή να είναι κατά της στράτευσης και της υπεράσπισης της διεφθαρμένης και διαβολικής αυτοκρατορίας όπως την φανταζόντουσαν, αρχικά τουλάχιστον (δες την *Αποκάλυψη*).

Έτσι αν υπήρχαν κάποιοι χριστιανοί εκεί, σίγουρα θα το έκρυβαν και η προσευχή τους θα ήταν σιωπηλή, και σίγουρα δεν θα μπορούσαν να ήταν όλοι, ούτε καν πολλοί εκείνη την εποχή. Η σχέση των χριστιανών με τον Μάρκο Αυρήλιο φαίνεται σε κάποιο βαθμό από το κείμενο του Αθηναγόρα, *Πρεσβεία Περί Χριστιανών* που απευθύνετε σε αυτόν απολογητικά.

Είναι προφανές λοιπόν ότι η ιστορία αυτή, η χριστιανική ιστορία, είναι λίγο ψεύτικη. Το πόσο θα φανεί στη συνέχεια.

Η πολυθεϊστική ιστορία ακούγεται πιο παράξενη, οπότε ποια από τις δύο είναι αληθινή; πού είναι η αλήθεια σε όλα αυτά;

Γιατί το πρώτο που θα αναρωτηθούμε ίσως, είναι γιατί ένας Αιγύπτιος ιερέας να καλεί τον Ερμή του ελληνικού δωδεκαθέου.

Αρχικά να δούμε την αντιστοιχία των θεών στο ελληνικό στο αιγυπτιακό και ρωμαϊκό πάνθεον σύμφωνα με τον πίνακα:

Έλληνες	Αιγύπτιοι	Ρωμαίοι
Ερμής	Thoth	Mercury
Ζευς	Ra	Jupiter Optimus Maximus

Στον πίνακα βλέπουμε το πώς οι πολυθεϊστές κατανοούσαν τον κόσμο τους.

Δεν πίστευαν ότι ο Ερμής ήταν διαφορετικός από τον Θωθ ή τον Μέρκιουρι. Η ιδέα ήταν ότι όλοι λάτρευαν τους ίδιους θεούς, αφού συμβόλιζαν και αντιπροσώπευαν τις ίδιες χαρακτηριστικές δυνάμεις και ενέργειες. Αναφερόντουσαν φυσικά με διαφορετικά ονόματα στην κάθε γλώσσα και έτσι αν μιλούσε κάποιος μια διαφορετική γλώσσα, χρησιμοποιούσε μια διαφορετική λέξη για τον ίδιο ακριβώς θεό. Έτσι οι πολυθεϊστές δεν είχαν κανένα πρόβλημα με την ιδέα να σκεφτούν ότι ο ελληνικός θεός Ερμής ήταν απλά ο αιγυπτιακός θεός Θωθ, αλλά ταυτόχρονα και ο ρωμαϊκός θεός Mercury που θεωρούνταν η ρωμαϊκή εκδοχή του Ερμή.

Όλοι λοιπόν πίστευαν ότι υπήρχε ο ίδιος θεός, απλώς χρησιμοποιούσαν διαφορετικές τελετουργίες και διαφορετικά ονόματα γι' αυτούς, ανά τόπους και παραδόσεις. Ο Ερμής είναι ο αγγελιοφόρος του Δία, αλλά ο Δίας εξομοιώθηκε επίσης με τον αιγυπτιακό Θεό Ra και η ρωμαϊκή εκδοχή του αντίστοιχα ήταν ο Jupiter Optimus Maximus.

Ο Δίας ήταν ο καλύτερος και μεγαλύτερος και αυτός ήταν ο κύριος θεός της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας και των Ρωμαϊκών λεγεώνων και μάλιστα ο “κύριος των κεραυνών”.

Στην περιοχή της μετέπειτα Τσεχοσλοβακίας λοιπόν, την ίδια περιοχή που έγινε η μάχη, ανακαλύφθηκε ένας ναός που ήταν αφιερωμένος από τον αυτοκράτορα στον Jupiter Optimus Cassio's που είναι το όνομα του είδους της τοπικής θεότητας εκεί, και η εικονογραφία δείχνει ότι πρόκειται για μια αναπαράσταση του Jupiter ή του Δία, όπως ο κεραυνός, που φαίνεται ότι είναι ο κεραυνός, που χαρακτηρίζει τον Δία. Ο Optimus Maximus ήταν αυτός που έριχνε τους κεραυνούς δηλαδή ο Δίας όπως είπαμε, και η εικόνα από το βιβλίο του Carrier που προβλήθηκε στην παρουσίαση είναι αυτή:

Εικόνα 2 Ευρήματα από τον ναό
Jupiter Optimus Cassio's

Τώρα είναι κάπως ενδιαφέρον το γεγονός ότι έχουμε τον αυτοκράτορα να αφιερώνει έναν ναό στον Κεραυνοβόλο Δία ακριβώς την ίδια στιγμή που ακούμε ότι έγινε ένα θαύμα από αυτόν, κατά το οποίο οι κεραυνοί έσωσαν τις λεγεώνες, οπότε έχουμε κάποια φυσικά στοιχεία που υποστηρίζουν την επιβεβαίωση αυτού του μέρους της ιστορίας.

Ενδιαφέρον επίσης είναι ότι στην ίδια περιοχή και την ίδια εποχή έχουμε μια επιγραφή αφιερωμένη στη θεά Ίσιδα από δύο ανθρώπους· ο ιερός γραφέας από την Αίγυπτο και ο Terentius Priscus πιθανώς Ρωμαίος λεγεωνάριος, που την αφιέρωσε στην “εμφανιζόμενη θεά” που είναι τελικά η θεά Ίσις.

εικόνα 3

ΑΡΝΟΥΦΙΣ ΙΕΡΟΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ ΤΗΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ ΚΑΙ ΤΕΡΕΝΤ.ΠΡΕΙΣΚΟΣ ΘΕΑ ΕΠΙΦΑΝΕΙ

Έτσι, εδώ έχουμε μια ενδιαφέρουσα σύνδεση. Έναν Αιγύπτιο μάγο, το ίδιο όνομα

που αναφέρει ο Δίων, δηλαδή το “Αρνούφης” που αναγνωρίζεται εδώ ως “ιερός γραφέας”, με τις λεγεώνες εκείνη την εποχή και σε εκείνο το μέρος και αυτό ξέρετε ποιες είναι οι πιθανότητες γι’ αυτό.

Τώρα ένα άλλο πράγμα που συνέβη αμέσως μετά τον πόλεμο. Μόλις επέστρεψε από αυτές τις εκστρατείες ο Μάρκος Αυρήλιος, θέσπισε ένα νόμισμα για το οποίο μιλήσαμε πριν και στον πίνακα βλέπετε τα στοιχεία του:

Νόμισμα που εκδόθηκε μετά τον τσεχικό πόλεμο

- Υπόμνημα στο νόμισμα
  - RELIG. AUGUST
  - =RELIGIO AUGUSTI
  - = Η θρησκεία του αυτοκράτορα
    - Εικόνα Πρόσοψης:
      - προτομή του Αυρηλίου
      - Πίσω Εικόνα (εικόνα)
        - Ο Ερμής στέκεται σε αιγυπτιακό ναό

Το νόμισμα εκδόθηκε από τον Δεκέμβριο του 172 κ.χ. έως το 174 κ.χ. (όταν ξεκίνησε η κατασκευή της στήλης).

Εικόνα 4: Πίσω όψη του νομίσματος 172-4 κ.χ.

Θέσπισε λοιπόν ένα χαρακτηριστικό νόμισμα για να τιμηθεί ένα συμβάν. Μπορούμε να μαντέψουμε τι, αλλά η επιγραφή στο νόμισμα ήταν «Religio Augusti» που σημαίνει η θρησκεία του αυτοκράτορα και απεικονίζει, στη μία πλευρά την

προτομή του Μάρκου Αυρηλίου και στην πίσω πλευρά που φαίνεται στην εικόνα, δείχνει ένα σχέδιο του Ερμή που στέκεται μέσα σε έναν αιγυπτιακό ναό. Έτσι ποιές είναι οι πιθανότητες ότι ο αυτοκράτορας θα αρχίσει ξαφνικά να κόβει νομίσματα προς τιμήν του Ερμή σε έναν αιγυπτιακό ναό ως θρησκεία του; Γιατί μάλιστα το έκανε αμέσως μετά την επιστροφή του από την “θαυματουργή μάχη”, και γιατί η έκδοση νομισμάτων σταμάτησε αμέσως μόλις θεμελιώθηκε η γνωστή στήλη; Το ίδιο το νόμισμα μπορείτε να το δείτε και εδώ.

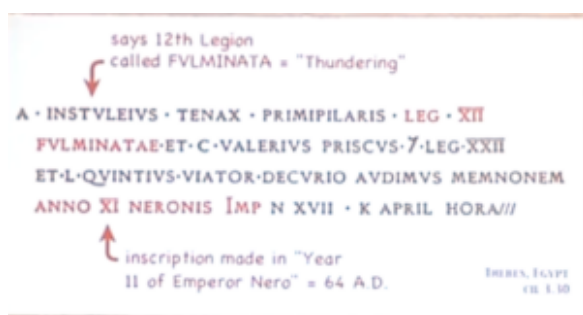
Έτσι λοιπόν εκδόθηκε από τον Δεκέμβριο του 172 κ.χ. μέχρι και το 174, οπότε εδώ έχουμε περισσότερες φυσικές αποδείξεις που επιβεβαιώνουν την πολυθεϊστική αφήγηση.

Τώρα ας σταματήσουμε και ας το συμπληρώσουμε το κενό με ένα ακόμη ενδιαφέρον συμβάν.

Είπαμε πώς οι χριστιανοί ισχυρίστηκαν ότι ο αυτοκράτορας μετονόμασε τη Λεγεώνα αυτή σε “Λεγεώνα του Κεραυνού”, εξαιτίας αυτού του μεγάλου θαύματος που συνέβη.

Λοιπόν η ιστορία και η αρχαιολογία μερικές φορές εκδικείται και μας εκπλήσσει με τα εντυπωσιακά της ευρήματα, αλλά το σχετικό εύρημα με το συμβάν που ανακαλύφθηκε, αναφέρεται σε πάνω από εκατό χρόνια νωρίτερα.

Γνωρίζουμε πλέον ότι αυτή η συγκεκριμένη 12η Λεγεώνα που έδρευε στην Μελετηνή, ονομαζόταν ήδη “Λεγεώνα του Κεραυνού” πολύ, πολύ πριν το συμβάν αυτό, και αυτή είναι μια άλλη επιγραφή από την Αίγυπτο, παρεμπιπτόντως από τη Θήβα της Αιγύπτου. Μια επιγραφή από μερικούς αξιωματικούς της 12ης Λεγεώνας, Βαλέριος, Πρίσκος που ήταν η υπεύθυνη Λεγεώνα για το συμβάν και περιλαμβάνει:

Εικόνα 5: η επιγραφή για την ονομασία της Λεγεώνας του

Κεραυνού

«*Η δωδέκατη Λεγεώνα που ονομάζεται FVLMINATAE*»

Legion Fulminatae = “Λεγεώνα του Κεραυνού”

Η επιγραφή αυτή χρονολογείται το ενδέκατο έτος του Νέρωνα που είναι το 64 κ.χ.

Έτσι, γνωρίζουμε πλέον ότι είχε ήδη αποκληθεί ως η “Λεγεώνα του Κεραυνού” για πολλά χρόνια πριν συμβεί αυτό το εν λόγω θαύμα, από τα χρόνια του Νέρωνα.

Έτσι κάθε πτυχή της χριστιανικής εκδοχής της ιστορίας καταρρίπτεται πλήρως από τα αποδεικτικά στοιχεία, ενώ κάθε πτυχή της ειδωλολατρικής εκδοχής επιβεβαιώνεται από τα αποδεικτικά στοιχεία.

Ωστόσο ο χριστιανικός μύθος που προέκυψε μέσα σε λίγα μόλις χρόνια, λίγα χρόνια όχι δεκαετίες, επικράτησε πλήρως στο δυτικό Μεσαίωνα λόγω της επιβολής του χριστιανισμού, ενώ η ειδωλολατρική εκδοχή ξεχάστηκε εντελώς. Η μόνη εκδοχή που ήταν γνωστή στο δυτικοευρωπαϊκό χώρο ήταν η χριστιανική εκδοχή, που επισκίασε πλήρως την άλλη και επικράτησε και ο μόνος λόγος που γνωρίζουμε ποια ήταν η πολυθεϊστική εκδοχή, είναι επειδή ένας τύπος στο Βυζάντιο έτυχε να διατηρήσει την ιστορία ενός πολυθεϊστή ιστορικού του Δίωνος, που απλά έτυχε να το αναφέρει και μόνο σ' αυτό το ένα μοναδικό κείμενο, και έτσι το ανακαλύψαμε, όταν φυσικά αυτά τα κείμενα άρχισαν να εμφανίζονται δυτικά και αυτό φυσικά αρκετά μετά την Αναγέννηση.

Βλέπουμε λοιπόν μια ενδιαφέρουσα περίπτωση κατανόησης των γεγονότων που μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε για να συγκρίνουμε τον τρόπο που οι χριστιανοί μιλούν γενικά για τα πράγματα. Έτσι τί μας μένει από όλα αυτά;

Λοιπόν, το βασικό συμπέρασμα είναι ότι οι χριστιανοί ήταν μεγάλοι ψεύτες και επιπλέον κάθε θέμα ακόμα και του παρελθόντος που έχει ενδιαφέρον, τείνουν να το καπηλευτούν ασύστολα.

Το άλλο συμπέρασμα είναι ότι στην εποχή εκείνη ένα ξαφνικό και θαυμαστό φαινόμενο μπορούσε εύκολα να ερμηνευτεί σαν θεϊκή εύνοια ή κατάρα.

Το τρίτο είναι το πόσο γρήγορα διαδίδεται και μετατρέπεται μια πληροφορία σε

μύθο.

Στη συνέχεια θα δούμε και άλλου είδους θαύματα που προφανώς εθεωρούντο πολύ φυσικά στην αρχαία εποχή και μάλιστα ως υπερφυσικά.

1.2 Ηρόδοτος

Πάμε τώρα στον Ηρόδοτο.

Το συμβάν που θα αναφερθεί τώρα είναι πριν από τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, και αναφέρεται στην κλασική Ελλάδα. Ο Ηρόδοτος θεωρείται ο πρώτος πραγματικός ιστορικός. Στην αρχή εθεωρείτο περισσότερο παραμυθατζής, αλλά τελικά η αξιοπιστία του έχει αναβαθμιστεί και θα έλεγα αρκετά, γιατί συχνά κάνει κριτική στις πηγές του και πολλά από τα γραφόμενα του έχουν επιβεβαιωθεί.

Γεννήθηκε το 485 π.κ.χ. έγραψε γύρω στο 430 π.κ.χ. συν ή πλην πέντε χρόνια για τον Περσικό Πόλεμο που συνέβη το 479/480 π.κ.χ. έτσι ήταν περίπου πενήντα χρόνια διαφορά. Γράφει 50 χρόνια μετά τα γεγονότα που καταγράφει, έτσι είναι πάλι το ίδιο χρονικό διάστημα μεταξύ της γραφής των Ευαγγελίων και των γεγονότων που τα Ευαγγέλια ισχυρίζονται ότι περιγράφουν.

Τί μας λέει σχετικά; Υπάρχουν ορισμένα εκπληκτικά πράγματα που συμβαίνουν κατά τη διάρκεια των Περσικών Πολέμων, ένα πράγμα από αυτά, ήταν αυτή η πραγματικά απίστευτη υπεράσπιση του ναού των Δελφών που θεωρούνταν το κέντρο του σύμπαντος και ένας από τους ιερότερους τόπους.

Όταν λοιπόν οι Πέρσες έφθασαν την Θεσσαλία, οι Θεσσαλοί που μήδισαν εύκολα και είχαν θέματα με τους Φωκείς, οδήγησαν μια περσική δύναμη να καταλάβει το μαντείο των Δελφών για να κλέψουν τα αναθήματά του, κάτι φυσικά που θα ήταν μεγάλη ντροπή για τον Ελληνισμό. Αλλά οι Πέρσες τελικά δεν κατάφεραν να καταλάβουν το ιερό, επειδή οι θεοί υπερασπίστηκαν τους Δελφούς.

Υπήρχαν οι πανοπλίες και τα δώρα που ήταν αφιερωμένα στο ναό και σηκώθηκαν από μόνα τους και βγήκαν έξω και πολέμησαν αυτά μόνα τους τους Πέρσες και υπήρξαν επίσης κεραυνοί που κατέβηκαν και τους χτύπησαν και οι γκρεμοί ως εκ θαύματος άρχισαν να καταρρέουν και να συνθλίβουν τα στρατεύματα καθώς προσπαθούσαν να ανέβουν και έτσι οι Δελφοί σώθηκαν. Δεν ξέρω αν μπορεί να το φανταστεί κάποιος. Σίγουρα θα υπάρχει κάποια ταινία ή έστω κινουμένων σχεδίων που θα μπορούσε να αναπαραστήσει το συμβάν και θα

ήταν εντυπωσιακό.

Στην πραγματικότητα ο Ηρόδοτος, σε αντίθεση με αυτά που θα δούμε στη συνέχεια, αναφέρει από ποιον προήλθε η πληροφορία και σε ποιους:

[8.37.1] ἐπεὶ δὲ ἀγχοῦ τε ἦσαν οἱ βάρβαροι ἐπιόντες καὶ ἀπώρων τὸ ἱρόν, ἐν τούτῳ ὁ προφήτης, τῷ οὐνομα ἦν Ἀκήρατος, ὁρᾷ πρὸ τοῦ νηοῦ ὄπλα προκείμενα ἔσωθεν ἐκ τοῦ μεγάρου ἐξενηνευγμένα ἰρά, τῶν οὐκ ὄσιον ἦν ἄπτεσθαι ἀνθρώπων οὐδενί. [8.37.2] ὁ μὲν δὴ ἦγε Δελφῶν τοῖσι παρεοῦσι σημανέων τὸ τέρας·

Δηλαδή και σε μετάφραση Η. Σπυρόπουλου:

Εἶχαν πια πλησιάσει οι βάρβαροι εισβολείς και αντίκριζαν το ναό, όταν ο ιερέας του μαντείου, το όνομά του, Ακήρατος, βλέπει να προβάλλουν μπροστά απ' το ναό δόρατα, που είχαν βγει από μέσα, από το άδυτο του ναού, κι ήταν κριματισμένος ο άνθρωπος που θα τ' άγγιζε, όποιος και να 'ταν αυτός. Κι εκείνος έτρεχε ν' αναγγείλει το θαυμαστό φαινόμενο στους κατοίκους των Δελφών που έμειναν εκεί.

Προχωράμε σε ένα άλλο θαύμα που συνέβη κατά τη διάρκεια αυτής της εισβολής των Περσών, καθώς οι Πέρσες έκαναν ένα φοβερό βλάσφημο και φρικτό πράγμα. Έκαψαν την Ακρόπολη και τον Παρθενώνα όπου είχαν οχυρωθεί οι λίγοι Αθηναίοι που παρέμειναν, γιατί πίστεψαν κατά λέξη στα “ξύλινα τείχη” του χρησμού της Πυθίας και φυσικά καίγοντας τα ξύλινα τείχη κάηκε και ο ξύλινος τότε ναός και επιπλέον έκαψαν και την ιερή ελιά μπροστά ακριβώς από το ναό του Παρθενώνα. Ήταν η ελιά εκείνη που είχε φυτέψει η ίδια η Θεά Αθηνά στην διαμάχη της με τον Ποσειδώνα. Αλλά ξαφνικά αυτή άρχισε να ξαναφουντώνει και να βγάζει έναν ολοκαίνουργιο βλαστό σε μήκος ενός χεριού μέσα σε μια μέρα, απλά ως εκ θαύματος (8.55.1).

Επίσης έχουμε ένα συμβάν, όπου ένα άλογο γέννησε ένα κουνέλι [7.57.1]. Ήταν ένα από τα θαύματα που συνέβαιναν εκείνη την εποχή και επιπλέον υπήρξε μια ολόκληρη πόλη (οι Χερσονησίτες) που έγινε μάρτυρας μιας μαζικής ανάστασης μαγειρεμένων ψαριών. [9.120.1]

Εδώ πρόκειται για μια ολόκληρη πόλη που είδε το συμβάν κάτι που σημαίνει ότι είναι πολλοί μάρτυρες που σημαίνει ότι αυτό όσο και αν φαίνεται υπερφυσικό,

είναι ένα καλύτερα μαρτυρημένο συμβάν από την Ανάσταση του Ιησού.

1.3 Ιώσηπος

Πάμε τώρα στον Ιώσηπο.

Ο Ιώσηπος γεννήθηκε το 37 κ.χ. και έγραψε γύρω στο 75 κ.χ. για τον εβραϊκό πόλεμο του 66-70 κ.χ. Και φυσικά ζούσε όταν οι Εβραίοι επαναστάτησαν κατά της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας και ως γνωστόν οι Ρωμαίοι τους νίκησαν, κατέλαβαν την Ιερουσαλήμ και κατέστρεψαν τον Ναό και ο συγκεκριμένος ήταν μάρτυρας του πολέμου αυτού και των συμβάντων που προηγήθηκαν.

Ο Ιώσηπος πολέμησε σε αυτόν, στην αρχή ως Εβραίος κατά των Ρωμαίων, αλλά στην διάρκεια του άλλαξε στρατόπεδο και ενσωματώθηκε αργότερα στην ρωμαϊκή ιντελιγκέντσια, γράφοντας ιστορίες σχετικά με το πώς κατέληξε να αυτομολήσει και να γίνει κομμάτι της αυτοκρατορίας στη μέση του πολέμου. Έχει σημασία αυτή του η αλλαγή γιατί θα δούμε στα συνέχεια το πως κρίνουμε μια ιστορία από το “πλαίσιο”. Εγκαταστάθηκε λοιπόν στη Ρώμη και έτσι έγραψε ιστορίες για τον εβραϊκό πόλεμο αυτό και την αρχαία ιστορία των Εβραίων, για να μας δείξει ότι είναι σπουδαίος λαός αλλά λίγο ατίθασος, ο οποίος παρασύρθηκε από κάποιους αγύρτες Μεσσίες (Διαβάστε το *Πολλοί Χριστοί – Πολλοί Μεσσίες*). Το ενδιαφέρον για εμάς είναι ότι έγραφε μόλις δέκα χρόνια μετά τα γεγονότα που ισχυρίζεται ότι αφηγείται και για τα οποία θα αναφερθούμε. Μιλάμε για δέκα χρόνια που είναι πολύ λιγότερα από αυτά που τα Ευαγγέλια ισχυρίζονται ότι ιστορούν.

Γράφει λοιπόν στον *Ιουδαϊκό Πόλεμο* μεταξύ των άλλων που έγιναν πριν ξεσπάσει η επανάσταση, ότι τα μεσάνυχτα μιας μέρας η πλατεία του ναού και ο βωμός ξαφνικά φωτίστηκαν τόσο έντονα όσο σαν να ήταν μέρα, σαν να υπήρχε ένα τεράστιο Άγιο Φως που φώτιζε ολόκληρο το ναό της Ιερουσαλήμ μέσα στη μέση της νύχτας και αυτό για μισή ώρα, και αυτό συμβαίνει στη μέση της πλατείας του Ναού, όπου επίσης μια αγελάδα γέννησε ένα αρνάκι [6.290], γιατί αυτό ξέρετε πότε συμβαίνει.

Όταν μια αγελάδα γεννάει ένα αρνί, ξέρετε ότι ο Θεός σάς λέει, ότι την πατήσατε για τα καλά, αυτό είναι το σύμβολο για να δείξει την καταστροφή σας.

Εκτός από αυτό όμως οι πολύ βαριές πόρτες του ναού που ήταν χάλκινες και

τεράστιες και απαιτούσαν 20 άνδρες για να ανοίξουν και να κλείσουν, αυτές λοιπόν οι τεράστιες εντυπωσιακές πόρτες, χωρίς να τις αγγίξει κανείς, ξεκλείδωσαν μόνες τους και άνοιξαν διάπλατα, ακριβώς μπροστά από τους έκπληκτους φρουρούς του Ναού, υποδεικνύοντας μας φυσικά ότι ο Θεός άφησε το ναό και εγκατέλειψε τους Ιουδαίους.

Αυτά, φυσικά είναι εντελώς γελοία πράγματα όσο και εκπληκτικά ταυτόχρονα που συνέβαιναν εκείνη την εποχή και δυστυχώς για κάποιους συμβαίνουν ακόμα και σήμερα με εικόνες που κλαίνε κλπ.

Γιατί είναι δύσκολο να αναρωτηθεί κάποιος αν ένας πραγματικός θεός δεν μπορούσε να κάνει κάτι καλύτερο και ξεκάθαρο για να πει την θέλησή του στους ανθρώπους και όχι σε μερικούς ονειροπαρμένους που διέδιδαν μύθους.

Το νόημα όλων αυτών μέχρι στιγμής, είναι ότι έχουμε σαφώς εντελώς ψευδείς θρύλους και μιλάμε για τελείως γελοία θαύματα. Το εντυπωσιακό όμως εδώ είναι το πόσο γρήγορα μπορεί να προκύψει αυτή η ιδέα, το πόσο γρήγορη γίνεται η ανάπτυξη θρύλων.

Αυτές οι ιστορίες συνέβησαν πολύ γρήγορα και δεν έχουν επιβιώσει εναλλακτικές μαρτυρίες. Αυτή είναι η περίπτωση που εδώ δεν έχουμε κάποιους αυτόπτες μάρτυρες που να λένε: Ήμουν εκεί, δεν το είδα αυτό. Αυτό δεν συνέβη. Και αν κάποιος υπήρχε και αν το έγραψε, δεν διασώθηκε για να το ξέρουμε.

1.4 Χριστιανικά κείμενα

Ας μιλήσουμε λοιπόν για τους χριστιανούς. Είδαμε παραδείγματα από τους αρχαίους Ρωμαίους από τους αρχαίους Έλληνες και από έναν Εβραίο ιστορικό, οπότε μπορούμε τώρα να δούμε μερικά ενδιαφέροντα παραδείγματα και από χριστιανικά κείμενα λίγο ή πολύ αργότερα.

Οι χριστιανοί έγραψαν πολλά βιβλία, παρεμπιπτόντως περισσότερα από τη γνωστή Βίβλο όπως είδαμε και σε σχετική δημοσίευση.

Το βιβλίο των *Πράξεων των Αποστόλων* στη Βίβλο είναι απλώς αυτό το μόνο που επέλεξαν να βάλουν στον Κανόνα. Υπήρχαν στην πραγματικότητα πολλά άλλα βιβλία *Πράξεων* που αντιπροσωπεύουν τον άξονα της πίστης, και αυτό το παράδειγμα που θα δούμε, είναι από τις **Πράξεις του Ιωάννη** και υπάρχει αυτή η ενδιαφέρουσα ιστορία:

Ο Άγιος Ιωάννης, ο μαθητής και απόστολος Ιωάννης, ταξιδεύει με τους συντρόφους του όπως και κάποιους άλλους μαθητές και φθάνουν σε ένα πανδοχείο και μένουν στο πανδοχείο, και κοιμούνται σε αυτό. Αλλά στα κρεβάτια τους υπάρχουν δυστυχώς κοριοί που φυσικά τους δαγκώνουν. Έχουμε λοιπόν μια φρικτή κατάσταση, και ο Ιωάννης είναι εξαιρετικά ενοχλημένος από αυτό και έτσι ενώ τους δαγκώνουν όλους, διατάζει αυτός μόνο τους κοριούς στην κουκέτα του, σαν να είναι αξιωματικός του στρατού, και τους διατάζει να πάνε να σταθούν στη γωνία και να τον αφήσουν ήσυχο, και όλοι οι κοριοί υπάκουα βαδίζουν σε παράταξη, ακριβώς σαν λεγεώνες και βαδίζουν στη γωνία και κάθονται εκεί όλη τη νύχτα άπραγοι. Δείτε την αγγλική μετάφραση στο #60-61.

Ξέρετε είναι μια τιμωρία ακριβώς όπως θα συνέβαινε σε στρατιώτες, και έμειναν εκεί οι κοριοί όλη τη νύχτα και ο Ιωάννης κοιμήθηκε καλά, μόνο που παρεμπιπτόντως δεν το έκανε αυτό για τους συναδέλφους του, έτσι ώστε συνέχισαν να τους τσιμπάνε οι κοριοί, αλλά και μετά από όλα αυτά, όταν έγινε πρωί και αφού κοιμήθηκε, και κοιμήθηκε καλά απ ότι καταλαβαίνουμε, και βρέθηκε πάλι με τους φίλους του, και οι φίλοι του δεν είχαν μια τόσο καλή νύχτα όπως επίσης καταλαβαίνουμε, αλλά μετά από αυτό, διέταξε τους κοριούς να γυρίσουν πάλι πίσω στο κρεβάτι και αυτοί βάδισαν πίσω σ αυτό.

Τώρα το τραγικά ενδιαφέρον είναι ότι έβαλε τους κοριούς πίσω στο καταραμένο κρεβάτι για τους επόμενους ταλαίπωρους ταξιδιώτες!

Και μετά έχουμε κάτι παρόμοιο. Έχουμε τις *Πράξεις του Πέτρου*. Δεν θα αναφέρω όλες τις ιστορίες, αλλά θα συνοψίσω τα πράγματα που συνέβησαν. Αυτό είναι ένα από τα πιο φανταστικά βιβλία των Πράξεων που έχουμε:

Σε αυτό υπάρχουν ιπτάμενοι μάγοι, υπάρχουν σκύλοι που μιλούν, υπάρχει ένα άλλο ξεραμένο ψάρι που ανασταίνεται, ένας Ρωμαίος γερουσιαστής μεταστρέφεται στον Χριστό, μάλιστα ακριβώς μπροστά σε όλους, και όλα αυτά στη μέση της ίδιας της Ρώμης την πρωτεύουσα της αυτοκρατορίας μπροστά σε ένα τεράστιο πλήθος.

Θα μιλήσουμε τώρα για την Αγία Γενεβιέβη των Παρισίων (εορτάζει για την Ορθόδοξη Εκκλησία 3 Ιαν.), που πέθανε το 510 κ.χ. και η ιστορία της ζωής της γράφτηκε μόλις δέκα χρόνια αργότερα, και όπως και τα Ευαγγέλια γράφτηκε από έναν ανώνυμο μοναχό, ο οποίος βέβαια σίγουρα θα πρέπει να γνώριζε τα πάντα γι' αυτήν, και η ιστορία της περιλαμβάνει:

Τέρατα των δέντρων που ξεπηδούσαν από τα δέντρα και έδιναν μεγάλες μάχες για ώρες, τον λατρευτικό της μετεωρισμό, υπάρχουν πλοία που βυθίζονταν και η ίδια μαγικά αιωρούσε ολόκληρους στόλους πλοίων, εξορκισμούς δαιμόνων, μπορούσε να φτιάξει νερό και λάδι από το τίποτα καλύτερα από τον Ιησού, αφού αυτή μπορούσε να επικαλεστεί ό,τι θέλει από το τίποτα.

Στις θεραπείες φυσικά ήταν ιδιαίτερα καλή, στις θεραπείες των τυφλών και των κουτσών και στα ιερά ξόρκια, αλλά το πιο εντυπωσιακό ήταν η συμπεριφορά της σε αυτούς που την έκλεβαν. Οι άνθρωποι που της έκλεβαν πράγματα, όπως τη χτένα της για παράδειγμα και άλλα, τυφλώνονταν. Τόσο φοβερή ήταν.

Αλλά αυτά είναι τελείως βλακείες, ελπίζω να το καταλαβαίνετε αυτό. (Η έκφραση εδώ του Carrier είναι πολύ πιο απαξιωτική).

2. Η ιστορική μέθοδος

2.1 Κανόνες της ιστορικής μεθόδου

Δεν χρειάζεται να εξηγήσω μετά από όλα αυτά το γιατί, ο πρώτος κανόνας της ιστορικής μεθόδου είναι κάπως αυτονόητος:

Μην πιστεύετε ό,τι διαβάζετε.

Οι άνθρωποι έβγαλαν στο παρελθόν πολλές χαζομάρες από το μυαλό τους και το συνεχίζουν ακόμα και τώρα.

Ο δεύτερος κανόνας της ιστορικής μεθόδου είναι να ζητάτε πάντα τις πρωτογενείς πηγές οποιουδήποτε ισχυρισμού σας φαίνεται απίστευτος ή τραβηγμένος.

Κάποιος είπε αυτό. Πώς να απαντηθεί αυτό; κ.λπ. Το πρώτο και βασικό είναι να ρωτήστε ποια είναι η πηγή τους και πηγαίνετε να τη διαβάσετε. Αυτό είναι το

βασικό γιατί συνήθως οι μισές ερωτήσεις σας θα απαντηθούν αμέσως μόλις το δείτε αυτό, και αν η πηγή τους παραθέτει επίσης μια άλλη πηγή, ποιά είναι η πηγή αυτή η άλλη, και ούτω καθεξής. Πηγαίνετε όλον τον δρόμο πίσω και δείτε ποιος πραγματικά λέει τι και από πού προήλθε η αρχική πληροφορία.

Ο τρίτος κανόνας της ιστορικής μεθόδου δεν είναι απλώς να ανακαλύψετε αν υπάρχουν άλλες πηγές, αλλά και αποδεικτικά στοιχεία που να βοηθούν το επιχείρημα.

Ο τέταρτος κανόνας της ιστορικής μεθόδου είναι να είστε βέβαιοι ότι κατανοείτε όλες τις σχετικές πτυχές του ιστορικού πλαισίου, του πλαισίου για το κείμενο αλλά και για τις πηγές του, διότι το πλαίσιο είναι το παν.

Κανόνες της ιστορικής μεθόδου
1. Δεν θεωρούμε ό,τι διαβάζουμε σωστό ή αλήθεια. 2. Βρίσκουμε τις πηγές μέχρι την πρώτη πηγή που ξεκίνησε 3. Βρίσκουμε στοιχεία που να επιβεβαιώνουν 4. Μαθαίνουμε το ιστορικό πλαίσιο

2.1.1 Ιστορικό πλαίσιο

Τί σημαίνει το ιστορικό πλαίσιο;

Στο γραπτό κείμενο σημαντικό είναι το πλαίσιο του πότε και πού

γράφτηκε αυτό το βιβλίο, ποιος το έγραψε και ούτω καθεξής. Έχει τεράστια σημασία ως προς το πώς ερμηνεύετε την αξιοπιστία των στοιχείων και τι ακριβώς λένε και γιατί το λένε. Ποιά είναι η περιρρέουσα ή η ειδική κατάσταση μέρος της οποίας είναι οι πληροφορίες και αυτοί που τις λένε;

Αυτοί είναι λοιπόν οι τέσσερις βασικοί κανόνες με τους οποίους πρέπει πραγματικά να δουλέψουμε, αυτοί είναι μόνο οι βασικοί αλλά το πιο σημαντικό είναι η κατανόηση του πλαισίου.

Και αυτό γιατί εδώ μιλάμε για θαύματα και ο αρχαίος κόσμος ήταν τελείως διαφορετικός από τον σημερινό. Δεν είναι τυχαίο που τα θαύματα σταδιακά περιορίστηκαν ή και εξαφανίστηκαν (όχι στα μυαλά κάποιων) και αυτό γιατί σήμερα ο κόσμος είναι πιο κριτικός σε ό,τι ακούει και βλέπει. Λίγο καλύτερος πάντως.

Όταν μιλάμε λοιπόν για αρχαία θέματα και ειδικά για θαύματα, θα πρέπει να έχουμε υπόψη την διαφορά των εποχών, αφού μιλάμε για μια ριζικά διαφορετική κοινωνία, με διαφορετική

κατανόηση και νοοτροπία.

Μιλάμε για εποχές που ο αναλφαβητισμός κυριαρχούσε.

Κατά την Ρωμαϊκή Περίοδο και στο σύνολο της αυτοκρατορίας θεωρείται ότι μόνο ένα 20% ήσαν εγγράμματοι και μόνο ένα 10% είχαν πλήρη εκπαίδευση και φυσικά την δυνατότητα να διαβάσουν ή να ψάξουν σε γραπτές πηγές και να κατανοήσουν ή να γράψουν ένα πλήρες κείμενο. Φυσικά στα μεγάλα αστικά κέντρα η κατάσταση ήταν καλύτερη, αλλά πόσο; Δεν υπήρχαν πάντως τα

καλούδια που έχουμε σήμερα όπως Internet, εφημερίδες, ραδιόφωνο και οι προσλαμβάνουσες του κόσμου ήταν διαφορετικές.

Ένα θέμα σημαντικό ήταν η ακρίβεια των διαθέσιμων τότε μέσων ενημέρωσης. Το κόστος μιας κενής σελίδας πάπυρου ήταν αντίστοιχης τιμής σήμερα που υπολογίζεται στα 30\$. Είναι δύσκολο σήμερα να φανταστούμε να πληρώνουμε 30\$ για ένα κομμάτι χαρτί. Αλλά το κόστος ενός βιβλίου ήταν πολύ μεγαλύτερο, γιατί περιελάμβανε και το κόστος της αντιγραφής.

Ένας ειδικευμένος αντιγραφέας θα έπρεπε να το αντιγράψει από μια βιβλιοθήκη ή ένα άλλο αντίγραφο για να έχουμε ένα πλήρες βιβλίο. Έτσι το κόστος ανεβαίνει δραματικά στο εξωφρενικό όριο των δέκα έως εκατό χιλιάδων δολαρίων, ανάλογα προφανώς με τον αριθμό των σελίδων.

Δεν υπάρχει τυπογραφία και όλα πρέπει να γίνουν με το χέρι. Μην ξεχνάμε ότι οι μαθητές μάθαιναν στο σχολείο, πάνω σε πινακίδες αλειμμένες με κερί που έγραφαν και έσβηναν πάνω σε αυτές τις ασκήσεις τους. Χαρτί δεν υπήρχε

και για τον πάπυρο είπαμε. Η περγαμηνή που ήταν σχετικά φθηνότερη, θα ανακαλυφθεί αρκετά αργότερα από την εποχή που μας ενδιαφέρει. Οι δε δημόσιες ανακοινώσεις σημαντικού χαρακτήρα για να απευθυνθούν σε όλους, χάρασσονταν συνήθως πάνω σε πέτρα, κάτι φαντάζομαι πολύ πιο δαπανηρό και εφικτό για το κράτος σε επιγραφές και για λίγους ιδιώτες (συνήθως σε επιτύμβιες ή αναθηματικές στήλες όπως είδαμε και πριν).

Εικόνα 6: Αγάλματα του Μέμνονα

**Ας συνεχίσουμε την περιδιάβαση
μας στον αρχαίο μαγικό κόσμο και
ας πάμε στην Αίγυπτο.**

**Στην εικόνα είναι τα αγάλματα του
Μέμνονα στην Αίγυπτο που τώρα
έχουν διαβρωθεί από την ιστορία,
τον καιρό, την όξινη βροχή και
τους σεισμούς. Κάποτε θα πρέπει**

να ήταν πολύ πιο όμορφα γλυπτά, αφού ήταν ξακουστά σε όλη την οικουμένη και συγκέντρωναν πολύ κόσμο να τα δει.

Αλλά το μεγάλο ενδιαφέρον σχετικά με αυτά, είναι ότι αυτά ήταν θαυματουργά αγάλματα, γιατί ένα πράγμα που πρέπει να σημειωθεί είναι ότι τα ειδωλολατρικά αγάλματα μπορούσαν επίσης να κλάψουν και να αιμορραγήσουν, ακριβώς όπως μπορούν τα αγάλματα και οι εικόνες των χριστιανικών αγίων, οπότε είναι σαφές ότι οι πολυθεϊστικοί θεοί ήταν εξίσου

**ισχυροί τότε με τον χριστιανικό
θεό.**

**Αυτά λοιπόν τα συγκεκριμένα,
ήταν μεταξύ των αγαλμάτων που
σιγοτραγουδούν και αν ζούσατε
εκείνη την εποχή θα ήταν
σημαντικό για εσάς να πάτε να τα
ακούσετε που ψιθυρίζουν, και να
προσευχηθείτε σε αυτά και στη
συνέχεια να πληρώσετε για μια
πραγματικά ακριβή επιγραφή που
να καυχιέται ότι το κάνατε, όπως
ακριβώς έγινε με την επιγραφή
που είδαμε πριν για την
“Βροντερή Λεγεώνα” που είναι
στην πραγματικότητα μια από τις**

107 επιγραφές που έχουν βρεθεί εκεί.

Σας θυμίζω ότι αυτή η επιγραφή ήταν ένα ενδιαφέρον στοιχείο γραμμένο από πρώτο χέρι, δηλαδή από αυτόπτη μάρτυρα αφού το αυτόγραφο δεν είναι αντίγραφο ενός αντιγράφου, είναι φυσικό αποδεικτικό στοιχείο που μπορούμε να χρονολογήσουμε απολύτως και χωρίς αμφιβολία για το πότε έγινε, αν εξαιρέσουμε ότι η ίδια η επιγραφή είχε την χρονολογία και την ημερομηνία και την ώρα ακόμα ενσωματωμένη. Όχι μόνο

πιστοποίησαν το συμβάν (του πότε πριν από αυτό βαπτίστηκε η Λεγεώνα και βρέθηκαν εκεί αντιπρόσωποι της και όχι το θαύμα της βροχής όπως αναφέρει ο Carrier) ως αυτόπτες μάρτυρες, αλλά χρονολόγησαν ακόμη και την ώρα που έχουν την στιγμή της κατάθεσής της, την τρίτη ώρα σε εκείνη τη συγκεκριμένη ημερομηνία, σε εκείνο το συγκεκριμένο μήνα και έτος. Τώρα μπορείτε να φανταστείτε αν είχαμε αυτό για την Ανάσταση του Ιησού. Όχι, δεν την έχουμε, καθόλου.

Παρεμπιπτόντως, μέσα στην επιγραφή αναφέρεται επιπλέον ότι άκουσαν το βογκητό από τα αγάλματα του Μέμνονα. (Η τελευταία καταγεγραμμένη αξιόπιστη αναφορά του ήχου χρονολογείται από το 196).

Και στην συνέχεια έχουμε να δούμε ένα άλλο παράδειγμα του είδους των αυτογραφικών φυσικών αποδείξεων ενός “θαύματος” από πρώτο πρόσωπο. Πρόκειται για μια επιγραφή από το Ασκληπιείο της Επιδαύρου.

Αυτό ήταν ένα διάσημο μέρος, κάτι μεταξύ νοσοκομείου και ναού

θεραπείας. Υπήρχαν εκατοντάδες τέτοια σε όλη την Μεσόγειο και στον ελληνικό κόσμο της κατά την Κλασική και την Ύστερη Αρχαιότητα και ειδικά το συγκεκριμένο, της Επιδαύρου, ήταν φημισμένο για εκατοντάδες χρόνια, και οι άνθρωποι που πήγαιναν εκεί, δέχονταν θαυματουργές θεραπείες όπως θεωρούσαν, έγραφαν επιγραφές, και τιμούσαν τους θεούς τους και καυχιόντουσαν για το μεγάλο θαύμα που έγινε γι' αυτούς. Υπάρχουν εκατοντάδες σωσμένες τέτοιες επιγραφές και αυτή είναι μόνο μία από αυτές και έχει σε

μετάφραση ως εξής:

Ο Εύιππος είχε για έξι χρόνια στη γνάθο του την αιχμή μιας λόγχης. Κατά το διάστημα της εγκοίμησής του ο θεός, αφού αφείρεσε τη λόγχη, του την απέθεσε στα χέρια. Όταν ξημέρωσε, βγήκε από το ιερό υγιής κρατώντας στα χέρια τη λόγχη.

Μπορείτε να βρείτε και κάποιες άλλες θαυματουργικές ιάσεις από επιγραφές της Επιδαύρου εδώ. Ακριβώς αυτό συνέβη.

Είναι προφανές ότι έγινε

εγχείρηση από ειδικό γιατρό για να βγει η λόγχη, κάτι που γνωρίζουμε ότι γινόταν τότε, αλλά εδώ δεν μας απασχολεί. Εδώ έχουμε το τι κατανόησε ο ίδιος ο ασθενής και μας το κοινοποίησε.

Δεν έχουμε όμως καμία τέτοια “απόδειξη” για τα θαύματα ούτε καν για την ύπαρξη του Ιησού, αντίθετα έχουμε αγωνιώδεις προσπάθειες ιστόρησης του.

2.2 Κριτική σκέψη

στην αρχαιότητα - Λουκιανός

Ένα από τα αγαπημένα παραδείγματα, επειδή είναι κάπως παράλληλο με αυτό που θα θέλαμε για την προέλευση του Χριστιανισμού, θα ήταν να έχουμε έναν αυτόπτη μάρτυρα της προέλευσης μιας νέας θρησκείας και έναν αυτόπτη μάρτυρα που δεν θα ήταν απλά ένας ευκολόπιστος πιστός, όπως οι περιπτώσεις που είδαμε πριν, αλλά ένας ταλαντούχος και μορφωμένος σκεπτικιστής, κάτι

όχι εύκολο σε εκείνα τα μέρη, και μπορείτε να φανταστείτε αν είχαμε κάποιον σαν αυτόν που θα είχε δει την προέλευση του Χριστιανισμού και έγραψε γι' αυτό, και οι χριστιανοί δεν το έκαιγαν και σωνόταν το κείμενο αυτό για να το διαβάσουμε.

Αυτή λοιπόν είναι η ιστορία της θρησκείας του Γλύκωνα, ή της λατρείας του Γλύκωνα, που θα δούμε τώρα.

Αυτός που την ίδρυσε είναι ο Αλέξανδρος Αβωνοτειχίτης και ο τύπος αυτός που την εξέθεσε χωρίς καμία όμως επίδραση στην

επιτυχία της, ήταν ο Λουκιανός ο Σαμοσατεύς.

Και οι δύο αυτοί τύποι προέρχονται από την περιοχή της Βόρειας Μικράς Ασίας που σήμερα ανήκει στην Τουρκία και το ενδιαφέρον με τον Λουκιανό είναι ότι του άρεσε να είναι ένας περιπλανώμενος ρητοροφιλόσοφος. Ήταν κάτι μεταξύ ενός επικούρειου και κυνικού φιλόσοφου, κάτι σαν τον James Randi του αρχαίου κόσμου και ήταν πολύ καλός στο να ανακαλύπτει τα κόλπα που χρησιμοποιούσαν τότε οι αγύρτες,

**οι θαυματουργοί και όσοι
εξαπατούσαν τον κόσμο και έχει
γράψει σχετικές ιστορίες.**

**Τί έκαναν οι αγύρτες αυτοί;
Κάποια γνωστά κόλπα όπως πώς
να κάνεις κρύα ή θερμή
ανάγνωση, ή προφητικά κόλπα,
όπως να είσαι σε θέση να
διαβάσεις γράμματα μέσα σε
σφραγισμένους φακέλους και άλλα
όπως δηλαδή αυτά τα
ταχυδακτυλουργικά κόλπα που
χρησιμοποιούνται τότε, αλλά οι
άνθρωποι πραγματικά τα
πίστευαν. Δεν ήταν για αυτούς
ψυχαγωγία όπως συμβαίνει σε**

τέτοιες παραστάσεις σήμερα κάποιων αντίστοιχων “μάγων”· τότε εθεωρείτο πραγματική θαυματουργία, οπότε αν σας ενδιαφέρουν αυτά τα πράγματα θα πρέπει οπωσδήποτε να διαβάσετε αυτή την ιστορία, το *Άλέξανδρος ή Ψευδόμαντις*, γραμμένο από τον Λουκιανό, που είναι μια περιγραφή αυτόπτη μάρτυρα και μάλιστα σκεπτικιστή, που ήταν εκεί και είδε το γέννημα και την δημιουργία μιας νέας λατρείας, που είχε συνέχεια στην ιστορία και μας την έγραψε και την γνωρίζουμε πλέον από το πως ξεκίνησε.

Η ιστορία του Αλεξάνδρου του Αβωνοτειχίτου λοιπόν, είναι ότι μετά από ένα επινοημένο θαύμα “ανεύρεσις” κάποιων προφητικών πλακών σε ένα ιερό γειτονικής πόλης, και την “τυχαία” εμφάνισή του ακολούθως ως του αναμενόμενου από τις πλάκες Σωτήρα, ισχυρίστηκε ότι οι θεοί του είχαν παραδώσει ένα θαυματουργό αυγό και το οποίο μάλιστα έδειξε στους συντοπίτες του. Αυτό το αυγό μόλις το άνοιξε, βγήκε από αυτό ένα φιδάκι, το οποίο σε λίγες μόνο μέρες μεγάλωσε και έγινε ένα μεγάλο γιγάντιο φίδι, με ένα ανθρώπινο

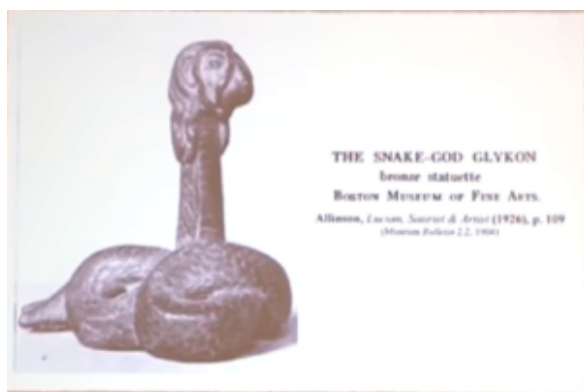
**κεφάλι παρακαλώ, που μπορούσε
μάλιστα να μιλήσει, και έτσι
στήθηκε ένας νέος ειδικός για το
πράμα αυτό ναός και οι άνθρωποι
πήγαιναν σε αυτό το ναό και
πήγαιναν βασικά να υποβάλλουν
ερωτήσεις, όχι απευθείας φυσικά,
αλλά μέσω ενός μεσάζοντα σε
αυτόν τον θεό και φαντάζομαι ότι
καταλαβαίνετε ποιος ήταν ο
μεσάζον. Επαναλαμβάνω αξίζει να
διαβάσετε το κείμενο του
Λουκιανού από τον Μικρό
Απόπλου, είναι σχετικά μικρό και
εύκολο, έχει και μετάφραση του
Ίωάννου Κονδυλάκη, και θα
καταλάβετε πολλά.**

Ο Θεός καθόταν εκεί και αυτό το ομιλούν κεφάλι, τους έλεγε την απάντηση στις προσευχές τους ή απαντούσε στην ερώτησή τους και τους έδινε χρησμούς και φυσικά χρήματα, δώρα, αίγλη και εξουσία στον Αλέξανδρο.

Αυτό δημιούργησε μια τεράστια λατρεία και η πόλη το γιόρτασε πραγματικά και η λατρεία επεκτάθηκε. Έκαναν ακόμη και τον αυτοκράτορα ολόκληρης της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας να λάβει γνώση αυτής της λατρείας και όχι μόνο να αλλάξει το όνομα της πόλης, αλλά και να εκδώσει

νομίσματα προς τιμήν του νέου αυτού θεού που εμφανίστηκε, και να στηθούν φυσικά αγάλματα, οπότε πρόκειται για μια πολύ επιτυχημένη θρησκεία που συνεχίστηκε για αρκετούς αιώνες μετά από αυτό, και έτσι και πάλι πρόκειται για σημαντική μαρτυρία ενός αυτόπτη μάρτυρα από έναν ειδικό σκεπτικιστή, για τον οποίο μιλάω εδώ. Τώρα το ενδιαφέρον είναι ότι έχουμε πραγματικά καλές φυσικές αποδείξεις ότι αυτό υπήρχε από την εποχή που δημιουργήθηκε ο Θεός Γλύκων και η σχετική του λατρεία.

**Έχουμε αγάλματα του Θεού.
Φυσικό ήταν. Γιατί να μην
φτιαχτεί ένα άγαλμα αυτού του
Θεού που λατρευόταν από
πολλούς;**

**Εικόνα 7:
Γλύκων, Γλυπτό
από το μουσείο
της Βοστώνης**

**Στην εικόνα είναι μια
αναπαράσταση του Θεού Γλύκωνα**

σε μπρούντζο από το μουσείο της Βοστώνης, που είναι φτιαγμένος όπως τον είδαν φαντάζομαι, άρα ήταν κάπως έτσι και μπορείτε να δείτε και επιπλέον αγάλματά του εδώ.

Το ενδιαφέρον είναι ότι αν το κοιτάξετε, μοιάζει με ανθρώπινο κεφάλι αλλά στην πραγματικότητα δεν μοιάζει και πολύ ανθρώπινο. Αυτό είναι κάπως περίεργο μάλλον επειδή ήταν ψεύτικο.

Αν και δεν ήξεραν ότι ήταν ψεύτικο.

Ο Λουκιανός λέει ότι ο χώρος όταν

**το έδειχνε ήταν σκοτεινός και τα
συνωστισμένα πλήθη περνούσαν
γρήγορα από μπροστά του
(υπήρχε άλλη έξοδος) και δεν
φαινόταν καλά. Ο
εμπειρογνώμονας Λουκιανός
προσπάθησε να πει στους
ανθρώπους και κινδύνευσε για
αυτό, ότι ήταν κενό, δηλαδή αυτό
που κατάλαβε ο Λουκιανός ότι
ήταν στην πραγματικότητα, ήταν
ένα κεφάλι μαριονέτας ανεξάρτητο
και ένα εκπαιδευμένο φίδι, που
αυτό το φίδι εκπαιδεύτηκε να είναι
ήσυχο και να συμπεριφέρεται με
τον τρόπο που ήθελε ο αγύρτης,
και στον τρόπο παρουσίας του**

δεν φαινόταν ότι δεν υπάρχει σύνδεση της κεφαλής και του σώματος που το έβλεπαν σχετικά ακίνητο, που θα μιλήσει μέσα του μια φωνή, και θα βγει έτσι και θα κάνει εντύπωση και ξέρουμε ότι έχουμε ένα βιβλίο που το εξηγεί αυτό. Το βιβλίο μάλιστα ήταν μερικούς αιώνες παλαιότερο από την Ελληνιστική ακόμα Περίοδο.

Ένας άλλος συγγραφέας λοιπόν ο Ήρων ο Αλεξανδρεύς, έγραψε ένα βιβλίο για το πώς να κατασκευάσει κάποιος αυτόματες ή άλλες αντίστοιχες συσκευές, όχι αυτό το συγκεκριμένο, αλλά

διάφορες άλλες σχετικές συσκευές κατασκευασμένες όμως για να κάνουν “θαύματα” τα οποία να φαίνονται εκπληκτικά ειδικά σε ναούς, χρησιμοποιώντας την τεχνολογία της εποχής. Έτσι αυτό είναι πραγματικά ένα εύλογο συμπέρασμα που βγαίνει, ότι μπορούσαν πραγματικά να έχουν κάνει κάτι αντίστοιχο με το κεφάλι μιας μαριονέτας, ένα πραγματικό φίδι και έναν σωλήνα που να βγάζει ήχους. Άλλωστε η χρησιμοδότηση δεν γινόταν εκείνη τη στιγμή, αφού παρουσίασε αρχικά τον νέο θεό στα πλήθη, μετά τον είχε στο άδυτο του ναού

και μόνο αυτός ο Αλέξανδρος
μπορούσε να πάει να τον
“ρωτήσει”.

Και φυσικά όταν το σκαλίζουν
αυτό το άγαλμα, δημιουργούν
ουσιαστικά ένα κεφάλι από τη ζωή
μιας μαριονέτας που νομίζουν ότι
είναι ένα πραγματικό κεφάλι, αλλά
μπορούμε να πούμε ότι μοιάζει
ψεύτικο ακόμα και τώρα..

**Εικόνα 8:
Γλύκων,
Νόμισμα από
το μουσείο της
Βοστώνης**

Στην εικόνα φαίνεται ένα νόμισμα με το ίδιο θέμα, από το ίδιο μουσείο. Για άλλη μια φορά μπορείτε να δείτε ότι απεικονίζεται στο νόμισμα ο Θεός Γλύκωνας σε όλη του τη δόξα. Έτσι έχετε μια καλή εικόνα μιας θρησκείας πραγματικής, που έχουμε το πως ξεκίνησε και τα στοιχεία που μας δείχνουν την δόξα και την επίδραση που είχε

στους ανθρώπους του τότε. Η επιγραφή λέει: ο Γλύκων Θεός του λαού της Ιονόπολης, διότι η πόλη από Αβόνου τείχος που ήταν η αρχική της ονομασία μετονομάστηκε με αυτοκρατορική απόφαση σε Ιονόπολη. Η λογική για την μετονομασία ήταν ότι ήταν η πόλη της Ιούς που είχε κάποια σχέση με τον Απόλλωνα και απόγονός του μέσω του Ασκληπιού υποτίθεται ότι ήταν ο Γλύκων. Το νόμισμα μπορείτε να το δείτε και εδώ.

Αυτή η πόλη εξακολουθεί να έχει αυτό το όνομα. Τώρα είναι στα

τουρκικά και είναι Inemroulou, αλλά το Inemroulou προέρχεται ξεκάθαρα από το Ionopolis το προηγούμενο της όνομα και φυσικά η πόλη αυτή υπάρχει ακόμα.

Εδώ λοιπόν είδαμε την αρχή, την αυγή μιας νέας θρησκείας, που εξελίχθηκε αρκετά και επεκτάθηκε στην Ρώμη και σε αρκετά μέρη της Ευρώπης, από έναν σκεπτικιστή που μας έδωσε μια πολύ καλή περιγραφή της και μακάρι να είχαμε μια τέτοια περιγραφή από κάποιον που είχε δει τις απαρχές του Χριστιανισμού. Έτσι ίσως

σήμερα, κυριαρχούσε το σενάριο της λατρείας του Γλύκωνα και στα μέρη μας θα ήταν πολλοί λάτρεις του Γλύκωνα και τώρα εμείς οι σκεπτικιστές θα σχολιάζαμε σκωπτικά αυτή την θρησκεία του Γλύκωνα στους απολογητές του.

2.3 Η κρίση κατά την αρχαιότητα

Στον αρχαίο κόσμο υπήρχαν πράγματα που ήταν πολύ πιο σπάνια από ό,τι είναι τώρα και πράγματα που δεν υπήρχαν και τα οποία θεωρούμε δεδομένα σήμερα,

όπως δείχνει και ο πίνακας:

Υπάρχουν...	Δεν υπάρχουν...
Εκπαίδευση	Εφημερίδες
Κριτική σκέψη	Τηλέφωνα
Επιστημονική μέθοδος	Φωτογραφίες
Πρόσβαση σε κείμενα	Δημοσιογράφοι
Ερευνητές με σκέψη	Ντετέκτιβ

Στον πίνακα αυτόν δεν έχει συμπεριληφθεί το Διαδίκτυο γιατί είναι σχετικά πολύ νέα δυνατότητα αν και εντυπωσιακή, αφού τώρα όλοι μπορούν να σηκώσουν το τηλέφωνό τους και να ψάξουν στο Google κάτι αμέσως, αν και η δυνατότητα αυτή, αν και είναι ευρέως διαδεδομένη, είναι για μόλις τις τελευταίες δεκαετίες.

Δεν είχαν όμως καν εφημερίδες, και η ειρωνεία είναι ότι ακόμα και οι εφημερίδες μετατρέπονται σταδιακά τώρα σε μια κατάσταση του παρελθόντος, έτσι είναι πόσο πολλά τα πράγματα που έχουν αλλάξει. Φυσικά δεν είχαν τηλέφωνα, δεν είχαν φωτογραφίες, δεν είχαν δημοσιογράφους και δεν είχαν καν αυτό που ονομάζουμε σήμερα ντετέκτιβ.

Αναφέρθηκε ήδη στο μικρό ποσοστό που είχε η εκπαίδευση, τελικά μόνο το 10% του πληθυσμού ή λιγότερο θα μπορούσε να έχει αποτελεσματική

παιδεία. Η κριτική σκέψη όμως ήταν ακόμα πιο δύσκολη, αφού η κριτική σκέψη δεν διδάσκονταν στα σχολεία· έπρεπε να είστε τυχεροί. Έπρεπε να πάτε σε ένα πιο προχωρημένο σπουδαστήριο και σε έναν γνωστό και καλό γραμματικό, ή καλύτερα φιλόσοφο, για να μετέχετε σε ένα πιο προχωρημένο εκπαιδευτικό σύστημα, και για να πάρετε κάτι σαν κριτική εκπαίδευση. Το κείμενο του Λουκιανού μάς δείχνει μια εικόνα της αντιληπτικής δυνατότητας των Παφλαγόνων της περιοχής της Θρησκείας του Γλύκωνα, αλλά και γενικά της

εποχής του και έτσι μπορούμε να έχουμε μια ιδέα. Αναφέρονται όμως και λίγοι Επικούρειοι που ήταν δύσπιστοι στο θέμα και για τον λόγο αυτό τους εχθρευόταν ο Αλέξανδρος. Επίσης εχθρευόταν λιγότερο φυσικά τους χριστιανούς, όχι γιατί είχαν κριτική σκέψη και καταλάβαιναν ότι ήταν αγύρτης, αλλά εκείνοι θεωρούσαν μόνο τα δικά τους θαύματα αληθινά και όλα τα άλλα διαβολικά.

Επιστημονικές μέθοδοι υπήρχαν, αλλά και πάλι δεν τις γνώριζαν και δεν τις χρησιμοποιούσαν πολλοί

άνθρωποι. Σαφώς λιγότεροι από όσους είχαν κριτική σκέψη. Το να έχετε πρόσβαση σε έγγραφα επίσης δεν ήταν τόσο εύκολο, δεν είναι κάτι που θα μπορούσατε να πάτε και να αποκτήσετε πρόσβαση σε όλα τα είδη των εγγράφων όπως σχεδόν τώρα. Λίγοι είχαν την δυνατότητα και τα λεφτά για αυτό, ώστε να κάνουν κάποια έρευνα, δηλαδή να επισκεφτούν μια βιβλιοθήκη σε μια μεγάλη πόλη που να έχει μία, να διαβάσουν και να κατανοήσουν ένα κείμενο και να δώσουν τα χρήματα για να τους αντιγραφεί αυτό που θα τους ήταν χρήσιμο·

έτσι σχετικά λίγοι ήταν αυτοί μέσα στο πλήθος του κόσμου και ακόμα και πιο λίγοι οι άνθρωποι σαν τον Λουκιανό, δηλαδή να είναι σκεπτικιστές και ερευνητές. Στο κείμενο του Λουκιανού φαίνεται ότι το ποσοστό αυτό ήταν μικρό.

Αυτό σημαίνει επίσης ότι η μνήμη τότε είχε ακόμα μεγάλη σημασία και η μνήμη συχνά μας απατά όπως γνωρίζουμε.

Ας μιλήσουμε για το τι θα γινόταν αν δεν υπήρχαν όλα αυτά τα πράγματα και αυτή η εργασία είναι σημαντική όπως θα δούμε αργότερα.

Είναι προφανές λοιπόν ότι ο περισσότερο κόσμος δεν είχε ούτε την κριτική δυνατότητα ούτε καν την ικανότητα να ελέγξει έναν ισχυρισμό, ακόμα περισσότερο έναν θαυματουργικό ισχυρισμό.

Πώς οι άνθρωποι τότε γενικά, οι μάζες δηλαδή, πώς αποφάσιζαν αν μια ιστορία ήταν αληθινή ή όχι; Γιατί πίστευαν όλα αυτά τα γελοία θαύματα;

Γιατί αυτά τα πράγματα διαδίδονταν τόσο γρήγορα;

Η πραγματικότητα τότε είναι ότι οι άνθρωποι χρησιμοποιούν ορισμένα είδη απατηλών

ενδείξεων για να αποφασίσουν τι ήταν μια αληθινή ιστορία, αφού δεν είχαν άλλο τρόπο, ούτε τις δυνατότητες που φανταζόμαστε σήμερα.

Ένα από αυτά είναι η ηθική συμπεριφορά. Αν ο τύπος που έρχεται και σας λέει την ιστορία είναι ένας όμορφος, ευυπόληπτος και ηθικός άνθρωπος, κάνει πραγματικά ωραία πράγματα και φαίνεται σαν ένας πραγματικός και σπουδαίος τύπος και αν στην πραγματικότητα υπακούει σε ορισμένες αυστηρές αισθητικές αρχές, ειδικά μάλιστα όταν δείχνει

να είναι πειθαρχημένος και πρόθυμος να κάνει θυσίες για το θεό του, προφανώς δεν μπορεί να πει ψέματα, σωστά;

Ξέρετε, λοιπόν, ότι οι καλοί άνθρωποι δεν λένε ποτέ ψέματα και αυτό ήταν ένα είδος κριτηρίου που το χρησιμοποιούσαν τότε, οπότε προφανώς αν ήθελες να ξεφύγεις με το ψέμα τι έκανες;

Φέρεσαι σαν ένας από αυτούς τους τύπους, θα ήσουν ένας ασκητής που είναι λίγο περισσότερο από έναν ηθικά έντιμο τύπο και θα μπορούσες να πείσεις τους ανθρώπους για ό,τι πραγματικά

θέλεις. Το κείμενο του Λουκιανού μας ξεκαθαρίζει ακριβώς το πως πέτυχε ο Αλέξανδρος και ο τρόπος της εμφάνισης και της συμπεριφοράς του ήταν σχετικός με αυτό, όπως θα είδατε όσοι διαβάσατε το κείμενό του.

Σημαντικό στοιχείο επίσης ήταν κάτι που αρκετοί γραμματισμένοι το είχαν, και ήταν η ρητορική δεινότητα που διδασκόταν στις σχολές των σοφιστών.

Σήμερα νομίζουμε ότι καταλαβαίνουμε έναν που μιλάει ωραία αλλά επιτηδευμένα και είναι λαοπλάνος, αλλά είναι αστείο που

βλέπουμε συχνότατα γνωστές φυλλάδες, πολιτικούς και τηλεοπτικά κανάλια ακόμα, να διαστρεβλώνουν με αυτόν τον τρόπο γεγονότα και να χειραγωγούν το κοινό, και μέρος του κοινού τα πιστεύει όλα αυτά σαν αλήθεια και αυτό συμβαίνει στην εποχή μας, όπου μπορείτε να μάθετε αμέσως ότι κάτι είναι ψευδές με λίγη έστω έρευνα. Σήμερα λοιπόν υπάρχει ένα περίπου 20% του πληθυσμού που δεν κάνει ούτε αυτό το βασικό πράγμα, και αυτό είναι φαινόμενο της σύγχρονης εποχής με την σχεδόν καθολική παιδεία και με

την ύπαρξη του Διαδικτύου, του Google, τις σελίδες διασταύρωσης και ελέγχου ειδήσεων και όλα αυτά.

Φανταστείτε πόσο χειρότερα ήταν τότε τα πράγματα και πόσο εύκολα κάποιος που είναι πολύ καλός στη ρητορική δεινότητα ενός επιχειρήματος και στην επιχειρηματολογία, θα μπορούσε να παρασύρει τους ανθρώπους να πιστέψουν κάτι, αν η Ελεύθερη Ώρα και άλλα παρόμοια μπορούν και το κάνουν σε αρκετούς ακόμα και τώρα.

Οποιοσδήποτε ταλαντούχος

απατεώνας λοιπόν, θα μπορούσε να το κάνει τότε και υπήρχε η δυνατότητα να εντυπωσιάζει το κοινό συνήθως με χαρισματικές, με άλλα λόγια ψυχοσωματικές θαυματουργές πράξεις ή ξεκάθαρες απάτες, δηλαδή αν ήσουν απόλυτος ψεύτης, θα μπορούσες να κάνεις δύσκολα πράγματα, όπως ο Αλέξανδρος από το Άβονο, που ξεκάθαρα εξαπατούσε το κοινό και σκόπιμα, σύμφωνα με τον Λουκιανό.

Επιπλέον όμως υπήρχαν προφανώς και πολλοί χαρισματικοί θαυματοποιοί, που

πίστευαν πραγματικά τα θαύματά τους, αφού τότε δεν υπήρχε γνώση για τις ψυχοσωματικές ασθένειες και τις ψυχοσωματικές επιδράσεις και φαίνεται τότε να υπάρχουν πολλοί διαφορετικοί τρόποι με τους οποίους ξεγελούν τον εαυτό τους, ώστε να νομίζουν ότι κάνουν οι ίδιοι μεγάλα θαύματα και στη συνέχεια οι άνθρωποι για τους οποίους τα κάνουν μπροστά τους, πείθονται επίσης, και η σκέψη γι' αυτό ήταν ότι δεν θα μπορούσες να κάνεις μεγάλα θαύματα αν ο Θεός δεν σε υποστήριζε. Επειδή μόνο ο Θεός μπορούσε να σε βοηθήσει να

κάνεις αυτά τα “θαύματα” να συμβούν. Και ο Θεός δεν θα υποστήριζε κάποιον που έκανε λάθος. Έπρεπε σαφώς να είχατε κάποια χαρίσματα, έπρεπε σαφώς να λέτε κάτι που να είναι αληθινό, γιατί ο Θεός δεν θα σας υποστήριζε καθόλου. Έτσι είδαμε στην δημοσίευση Πολλοί Χριστοί - Πολλοί Μεσσίες κάποιους που έδωσαν και τη ζωή τους πιστεύοντας ότι ήταν μεσσίες ακόμα και οι ίδιοι. Το έργο *Περί της Περεγρίνου Τελευταίας* του Λουκιανού δείχνει μια άλλη λίγο διαφορετική περίπτωση, που ο αγύρτης παγιδευμένος από τα

ψέματά του στο τέλος χάνει τη ζωή του.

Αυτό ήταν το είδος του τρόπου με τον οποίο οι άνθρωποι σκεφτόντουσαν, και υπήρχαν και άλλα επιπρόσθετα για να έχουμε υπόψη μας. Έτσι αν ζούσατε τότε, υπήρχε η περίπτωση να αποφασίζατε αν θα πιστεύατε κάτι, με βάση το αν ήταν συμφέρον για σας, και αν υπήρχαν ανταμοιβές για την πίστη που θα δίνατε σε κάτι. Όπως για παράδειγμα ίσως να μην είστε σε μια κατάσταση αξιοπρεπή και να υπάρχουν αυτοί οι χριστιανοί που

σας δίνουν φαγητό τακτικά και είναι πολύ καλοί μαζί σας και έτσι θέλετε να συνεχίσετε να παίρνετε φαγητό από αυτούς και να γίνετε μέλος της κοινότητάς τους. Ο τρόπος για να το κάνετε αυτό, είναι απλά να παίξετε μαζί τους και να πείτε ότι μπορεί ακόμη και να πείσετε τον εαυτό σας ότι αυτά που λένε είναι αλήθεια. Μπορείς κάλλιστα να πιστέψεις σε αυτό, γιατί τουλάχιστον σου δίνει το καθημερινό σου ψωμί και αυτό είναι μόνο ένα παράδειγμα των τρόπων με τους οποίους θα μπορούσες να λάβεις ανταμοιβές, υλικές ανταμοιβές και κοινωνικές

ανταμοιβές και άλλου είδους ανταμοιβές από το να συμμετέχεις στην πίστη και είτε ήσουν ειλικρινά πιστός είτε όχι και έτσι διαδίδονταν και οι ισχυρισμοί.

Τέλος, και εκτός της παρουσίασης του Carrier, μην ξεχνάμε και την κοινωνική συμμόρφωση που έχει σχέση με την επιλογή σωστή ή λάθος, μιας πλειοψηφίας που έχει αποδειχθεί ακόμα και σήμερα ότι επηρεάζει ένα 37% του κόσμου, ίσως τότε που οι κοινωνίες ήταν σε κάποιες περιπτώσεις πιο “σφικτές”, περισσότερο. Και η πλειοψηφία μερικές φορές μπορεί

να είναι σχετική, μπορεί να είναι μια δυναμική μειοψηφία που δείχνει μεγαλύτερη και πιο θορυβώδης από το μπόι της όπως συνέβαινε με τον Χριστιανισμό.

2.4 Χρησιμότητα της ιστορικής ανάλυσης

Όλα αυτά που αναφέρθηκαν για τον αρχαίο κόσμο είναι για να μας δείξουν βασικά πράγματα από το αρχαίο πλαίσιο, και την κατανόηση της σημασίας του πλαισίου αυτού στην ερμηνεία

των ιστοριών που διαβάζουμε για το τότε, και φυσικά αυτό δεν περιλαμβάνει μόνο τα θαύματα αλλά τον κάθε ισχυρισμό.

Οι μέθοδοι αυτοί στη λογική της ιστορίας ισχύουν για όλους τους ισχυρισμούς, οπότε τώρα θα δούμε τον τρόπο του πώς οι ιστορικοί εξετάζουν τους ιστορικούς ισχυρισμούς και τι είδους μεθόδους χρησιμοποιούν, και θα μιλήσω για τα θαύματα ως παραδείγματα, αλλά αυτές ακριβώς οι ίδιες δεξιότητες εφαρμόζονται σε όλους τους ιστορικούς ισχυρισμούς, οπότε

χρήσιμο είναι να σκεφτείτε ευρέως τις δυνατότητές του, και μαθαίνοντας πώς να σκέφτεστε σαν ιστορικός που είναι κάτι που θέλω να πιστεύω ότι θα σας είναι χρήσιμο.

Η κατανόηση αυτών των μεθόδων είναι μια βασική δεξιότητα της ιδιότητας του πολίτη. Πρέπει να γνωρίζετε αυτά τα πράγματα, πρέπει να αποκτήσετε την ικανότητα και να μάθετε πώς να τα εφαρμόζετε, γιατί ακόμα και σήμερα οι πολιτικές και οι ιδεολογίες συχνά επιχειρηματολογούν

χρησιμοποιώντας ισχυρισμούς από την ιστορία και πρέπει να μπορείτε να διακρίνετε την αλήθεια σε αυτούς.

Οι ισχυρισμοί σχετικά με την ιστορία είναι ακόμα το θεμέλιο πολλών αποφάσεων που λαμβάνονται και επηρεάζουν τις ζωές εκατομμυρίων ανθρώπων σήμερα, οπότε ως πολίτης, ειδικά ως ψηφοφόρος πολίτης, πρέπει να είστε ιστορικός, τουλάχιστον με την ερασιτεχνική έννοια, ότι κάθε πολίτης πρέπει να καταλαβαίνει τις επιστημονικές ειδήσεις και τις επιστημονικές πληροφορίες, αφού

**παρεμπιπτόντως σήμερα πολλοί -
ισμοί και πολλά κόμματα έχουν
και στηρίζονται σε μύθους και
μυθολογίες όπως ακριβώς έκαναν
και οι αρχαίες θρησκείες. Αυτές
είναι ιστορίες - ισχυρισμοί για την
ιστορία που είτε δεν είναι αληθείς
ή ελαφρώς δεν είναι αληθείς ή
είναι εκτός πλαισίου εντελώς και
ούτω καθεξής, οπότε όλοι σας
πρέπει κάπως να εξετάσετε τις
δικές σας ιστορικές παραδοχές
γύρω από τις ιστορικές
πεποιθήσεις καθώς και αυτές των
πολιτικών σας αντιπάλων.**

2.5 Στάδια της ιστορικής ανάλυσης

Ας δούμε τα σημαντικά ερωτήματα που πρέπει να θέσετε σχετικά με μια ιστορική πηγή και αυτός είναι ο κατάλογος των πιο σημαντικών από αυτά.

Τί στοιχεία είχε ο συγγραφέας;

Για παράδειγμα, είναι εκπληκτικό πόσο συχνά οι άνθρωποι δεν σκέφτονται να κάνουν αυτή την απλή και λογική ερώτηση, εννοώ

ότι αφού το έγραψε κάποιος αυτό, πρέπει να ήξερε για τι πράγμα μιλάει, σωστά;

Τί πηγές χρησιμοποίησε ο συγγραφέας; Πώς ο συγγραφέας έμαθε αυτά που αναφέρει;

Ένα σημαντικό λάθος που κάνουμε συχνά σήμερα όλοι, είναι η εμπιστοσύνη σε ανθρώπους που θεωρούμε ότι έχουν την ίδια λογική και ιδεολογία με εμάς και άρα ό,τι λένε (ελπίζουμε ότι) θα είναι σίγουρο και σωστό. Αυτό δεν ισχύει. Συχνά κάποιои θεωρούν δεδομένους τους πόθους τους και αυτοί επηρεάζουν το γράψιμό

τους. Έχω προσωπικά διαπιστώσει αρκετά λάθη και παραλείψεις από ανθρώπους που ταυτίζομαι στα πιστεύω τους, και έχω διαπιστώσει ότι τελικά κανείς δεν είναι αλάνθαστος. Ακόμα έχω διαπιστώσει ότι έχω βρει και θεωρήσει πράγματα, θεωρώντας τα σίγουρα σωστά και αργότερα ανατρέχοντας να δω από που τα βρήκα, διαπιστώνω ότι ήταν μάλλον εντύπωση παρά ουσία.

Στην επιστήμη αυτά λύνονται με την εκτενή βιβλιογραφική τεκμηρίωση, αλλά δεν υπάρχει πάντα αυτή και σε παλαιότερες

εποχές είδαμε πολλές χαζομάρες να γράφονται από ιστορικούς, σοβαρούς ιστορικούς της αρχαιότητας και λίγοι είναι αυτοί που λένε τις πηγές τους ή αν αυτά είναι σίγουρα ή εικαζόμενα και από ποιους και είδαμε πριν τον Ηρόδοτο να είναι ένα από αυτούς που δίνει συχνά πηγές. Δεν ήταν όμως όλοι έτσι.

Ποιά επίσης ήταν η αρχική ημερομηνία δημοσίευσης;

Αυτό είναι ένα άλλο πράγμα σαν κανόνας της ιστορικής μεθόδου, να ρωτήστε για την πηγή τους ποια είναι η πηγή και στη

συνέχεια να εντοπίσετε την διαδρομή της πληροφορίας πίσω στο νωρίτερο που μπορείτε να πάρετε στα στοιχεία. Ποια ημερομηνία γράφτηκε αυτό και ποια το αρχικό κείμενο και πόσο κοντά στο γεγονός που αναφέρει.

Ακρίβεια του κειμένου

Επίσης ένα μεγάλο ερώτημα. Γιατί όλα τα αρχαία έγγραφα που έχουμε είναι αντίγραφα αντιγράφων, και αυτά από άλλα αντίγραφα, όλα γραμμένα με το χέρι για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα και έχουμε διαπιστώσει σε πολλές περιπτώσεις, από απλά λάθη στην

αντιγραφή, κάτι συνηθισμένο και ανεκτό σε έναν βαθμό, αλλά και λάθη αλλοίωσης της πληροφορίας για ιδεολογικούς, πολιτικούς λόγους, κάτι ακόμα πιο σύνηθες στα θρησκευτικά και ιδιαίτερα στα χριστιανικά κείμενα. Για τον λόγο αυτό και έχει σημασία να ξέρουμε τις θέσεις του κάθε ιστορικού για να δούμε αν ταιριάζει το γράψιμο του συγκεκριμένου κρίσιμου εδαφίου, ή αυτό αλλοιώθηκε στην πορεία όπως ξέρουμε για παράδειγμα για την περίφημη *Testimonium Flavianum* και τον Ιώσηπο.

Ποιό ήταν το ιστορικό υπόβαθρο και οι στόχοι του συγγραφέα;

Γιατί το έγραψε ο συγγραφέας; τι προσπαθούσε να επιτύχει;

Αυτές είναι οι πραγματικά σημαντικές ερωτήσεις που πρέπει να γίνουν.

Τί σημαίνει στην πραγματικότητα ο συγκεκριμένος ισχυρισμός στο πλαίσιο της κοινωνίας και του πολιτισμού της εποχής του; Διότι αυτό το ζήτημα του πλαισίου όπως ήδη διαπιστώσαμε είναι ιδιαίτερα σημαντικό και καθοριστικό συχνά.

Και αυτό όταν θέτετε τέτοιου είδους ερωτήματα, οδηγεί στα στάδια της ιστορικής ανάλυσης, και αυτό είναι που κάνουν οι ιστορικοί και αυτό είναι σήμερα η επαγγελματική ιστοριογραφία.

Δεν σημαίνει ότι ο κάθε ιστορικός θα κάνει για το κάθε θέμα όλα αυτά τα στάδια, άλλωστε σε κάποια από αυτά ειδικά στα πρώτα, χρειάζεται απόλυτη εξειδίκευση, αλλά χτίζουμε ο ένας πάνω στη δουλειά του άλλου, οπότε μπορεί ένας ειδικός να κάνει ένα στάδιο και μετά να έρθει ο επόμενος ειδικός, να πάρει αυτό

που έκανε και να κάνει το επόμενο στάδιο. Και ούτω καθεξής.

Στάδια της ιστορικής ανάλυσης	
1. Ανάλυση κειμένου	Κριτική κειμένου & Παλαιογραφία (μελέτη του κατά πόσον και σε ποιο βαθμό ένα έγγραφο που διαθέτουμε σήμερα είναι αυθεντικό και αντικατοπτρίζει με ακρίβεια το πρωτότυπό του)
2. Λογοτεχνική ανάλυση	Εξακρίβωση του τι εννοούσε ο συγγραφέας (μέσω της βαθιάς κατανόησης της γλώσσας του και του ιστορικού, πολιτιστικού, πολιτικού, κοινωνικού, οικονομικού, πνευματικού και θρησκευτικού πλαισίου)
3. Ανάλυση πηγής	Εντοπισμός και πρόσβαση σε πηγές συγγραφέων
4. Ιστορική ανάλυση	Πρόσβαση και αξιοπιστία των ισχυρισμών (όπως γίνεται πλέον κατανοητό)

Και όμως όλοι μας συνήθως έχουμε κάποιες από τις δεξιότητες σε όλα αυτά τα συγκεκριμένα στάδια της ανάλυσης και η πρώτη από όλες είναι η

Ανάλυση κειμένου

Είναι ιδιαίτερη για την αρχαία

ιστορία και αυτή είναι η κριτική κειμένου και η παλαιογραφική ανάλυση· του κατά πόσον και σε ποιο βαθμό ένα έγγραφο που έχουμε σήμερα είναι αυθεντικό και αντικατοπτρίζει με ακρίβεια το πρωτότυπό του. Και αυτό δεν είναι άσπρο-μαύρο, δεν είναι σωστό ή λάθος. Στην πραγματικότητα μιλάμε για βαθμούς ακριβείας και έτσι υπάρχει μια ολόκληρη επιστήμη αφιερωμένη στο να το κάνει αυτό και να προσπαθεί να καταλάβει ποιο είναι, και το πόσο πίσω μπορούμε να πάμε το κείμενο. Πώς μπορούμε να ελέγξουμε τα

λάθη και τις αλλαγές στο κείμενο με την πάροδο του χρόνου και να βρούμε τί μοιάζει πιο κοντά στο αρχικό πρωτότυπο.

Στη συνέχεια, αφού το κάνουμε αυτό, αφού βρούμε την καλύτερη δυνατή εικασία μας για το πώς έμοιαζε αρχικά το κείμενο ή όσο πιο κοντά σε αυτό μπορούμε να φτάσουμε, έχουμε την λογοτεχνική ανάλυση.

Πρέπει να εξακριβώσουμε τι εννοούσε ο συγγραφέας με τη βασική έννοια, και αυτό γίνεται μέσα από την ενδελεχή κατανόηση της γλώσσας του, του ιστορικού,

**πολιτιστικού, πολιτικού,
κοινωνικού, οικονομικού,
πνευματικού και θρησκευτικού
του πλαισίου και είδαμε πόσο
βασικό και καθοριστικό είναι
αυτό. Όλα αυτά τα πράγματα
επηρεάζουν το νόημα και τη
σημασία αυτού που λέει ο
συγγραφέας και γιατί το λέει.**

**Αφού γίνει αυτό πάμε στην
ανάλυση των πηγών.**

**Πρέπει να εντοπιστούν αρχικά και
ακολούθως να αξιολογηθούν οι
πηγές του συγγραφέα, στο βαθμό
που μπορεί αυτό να γίνει. Στον
αρχαίο κόσμο δεν ήταν καλοί στο**

να εξηγούν ή να προσδιορίζουν τις πηγές τους, αλλά το έκαναν κατά καιρούς. Στα Ευαγγέλια ειδικά όπως καλά γνωρίζουμε δεν αναφέρθηκαν ποτέ στην πραγματικότητα· αντίθετα υποδύονται τους αυτόπτες μάρτυρες και ότι μεταφέρουν αληθινές πληροφορίες χωρίς να είναι, όπως πλέον ξέρουμε. Έχουμε όμως άλλους ιστορικούς ή λόγιους που αυτό το κάνουν και μιλούν για τις πηγές τους όπως είδαμε κάτι σχετικό από τον Ηρόδοτο και μάλιστα ενίοτε κρίνουν τις πηγές τους και αυτό το κάνει ο Ηρόδοτος αρκετές

φορές όπως και άλλοι ιστορικοί και έτσι ξέρουμε και μαθαίνουμε και για άλλες γραπτές πηγές για τις οποίες δεν έχουμε ούτε κείμενα ούτε πολλές πληροφορίες.

Αυτή είναι η λογική των πραγμάτων που μπορούμε να κάνουμε, και μπορούμε επίσης να αναλύσουμε αν γνωρίζουμε πολλά για το υπόβαθρο των σχετικών ιστορικών εκείνης της περιόδου, ξέρουμε τι είδους πηγές υπήρχαν τη δεδομένη στιγμή, τις οποίες θα μπορούσαν να είχαν στη διάθεσή τους και πώς αυτές οι πηγές θα επηρέαζαν τη συγγραφή των

κειμένων τους.

Και τέλος, αφού έχουν γίνουν όλα αυτά, κάτι που είναι ήδη πολλή δουλειά, το επόμενο πράγμα που πρέπει να γίνει είναι αυτό που ονομάζουμε ιστορική ανάλυση

Η σωστή ιστορική ανάλυση του κειμένου, δηλαδή η αξιολόγηση της αξιοπιστίας ενός συγκεκριμένου ισχυρισμού, όπως τον καταλαβαίνουμε τώρα από όλα τα υπόλοιπα στοιχεία που έχουμε.

Αυτή είναι λοιπόν η διαδικασία που ακολουθούν οι ιστορικοί για

να προσπαθήσουν να καταλάβουν τι συνέβη στο παρελθόν.

Φυσικά, αυτό αφήνει έξω πολλά ερωτήματα, όπως για παράδειγμα πώς ξέρεις ότι το καταλαβαίνεις σωστά, πώς καταλήγεις σε συμπεράσματα σε αυτό.

2.6 Μπεϋζιανή λογική

Στην συνέχεια ο Carrier δίνει συγκεκριμένη ανάλυση ενός μαθηματικού μοντέλου στατιστικής που αν και δείχνει αρχικά μια μεγάλη και ίσως σε

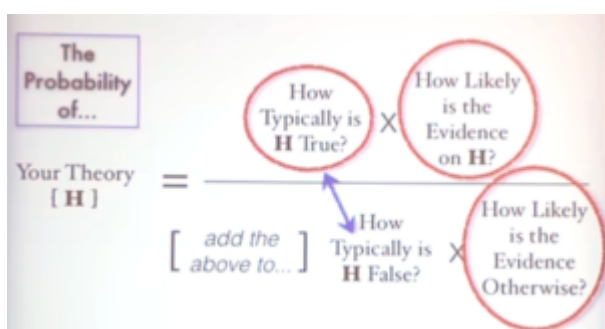

κάποιους τρομακτική εξίσωση που μοντελοποιεί μαθηματικά τον σωστό τρόπο για να το κάνουμε, ο ίδιος την απλουστεύει και την κάνει προσιτή, τουλάχιστον στη λογική της.

Εδώ θα υποδειχθούν μερικά στοιχεία που μπορούν να βοηθήσουν το θέμα μας από την παρουσίαση αυτή. Αν θέλετε να μάθετε περισσότερα για το θεώρημα Bayes που χρησιμοποιεί, μπορείτε να διαβάσετε την wiki και την εκτενή βιβλιογραφία εκεί. Στα ελληνικά δέστε αυτό, και ποιο εκλαϊκευμένα αυτό. Τέλος και

ειδικά για το θέμα αυτό και την χρήση του στην ιστορία, το αναλύει διεξοδικά ο Carrier στο βιβλίο του *Proving History* (Αποδεικνύοντας την Ιστορία) το οποίο είναι γραμμένο για τους φοιτητές των Ανθρωπιστικών Σπουδών και για να γνωρίσουν εκτός από όλα αυτά που είδαμε εδώ σε ανάλυση, τις μαθηματικές έννοιες επιπλέον που το διέπουν και γιατί είναι σημαντικές για τους σκεπτικιστές γενικότερα, γιατί όλοι θα πρέπει να γνωρίζουν τα βασικά και να είναι σε θέση να καταλάβουν πώς να σκέφτονται σαν Μπεϋζιανοί.

Απλά θα το περιορίσω εδώ στην απλούστερη δυνατή παρουσίαση και σκέψη όπως περίπου αναφέρθηκε στην ομιλία του και αντί να μιλήσω για τις συγκεκριμένες μαθηματικές σχέσεις που εμπλέκονται, θα μιλήσω απλώς για το ποιες είναι οι βασικές προϋποθέσεις που συνδέονται σε αυτή την εξίσωση και σας οδηγούν στο συμπέρασμα και η λογική του είναι μόνο αυτό όπως φαίνεται και στην εικόνα.

Έχει σημασία να κατανοήσουμε την λογική πέρα από τον τύπο. Γιατί και μόνο η λογική μπορεί να λύσει το πρόβλημα και ο τύπος είναι αυτός που απλά την μοντελοποιεί.

Το βασικό ερώτημα που έχετε να θέσετε όταν σκέφτεστε σαν Μπεϋζιανός, είναι πόσο πιθανή είναι η απόδειξη, αν αυτή η υπόθεση ήταν αληθής.

Ας υποθέσουμε ότι κάτι είναι αλήθεια. Ωραία. Πόσο πιθανό θα ήταν να είχαμε τις αποδείξεις που ήδη έχουμε, αντί για κάποιο άλλο είδος αποδείξεων.

Στη συνέχεια το άλλο που κάνετε είναι το αντίθετο ερώτημα που είναι:

Πόσο πιθανό είναι αυτό το αποδεικτικό στοιχείο αν κάτι άλλο ήταν αληθινό.

Και έτσι αν θέλετε να συγκρίνετε πολλαπλές υποθέσεις δεν μπορείτε να υποστηρίξετε την υπόθεσή σας μεμονωμένα. Αυτό είναι στην πραγματικότητα ένα από τα πιο συνηθισμένα λάθη που κάνουν ακόμα και οι επαγγελματίες ιστορικοί. Διαλέγουν μια υπόθεση και μετά ψάχνουν για στοιχεία που να υποστηρίζουν αυτή την

υπόθεση. Δεν σκέφτονται να συγκρίνουν εναλλακτικές θεωρίες των στοιχείων και στοιχεία που την αναιρούν, για να δουν πόσο καλά αυτή η θεωρία εξηγεί επίσης τα στοιχεία, γιατί συχνά τα εξηγεί εξίσου καλά, οπότε θα πρέπει να αποφασίσετε μεταξύ αυτών των δύο υποθέσεων.

Συνολικά υπάρχουν τέσσερις αριθμοί στο θεώρημα του Bayes.

Ο τέταρτος είναι ακριβώς το αντίστροφο του πρώτου, οπότε αν ο πρώτος είναι 80%, ο άλλος είναι 20% αν ή αν είναι 90% ο άλλος είναι 10%, οπότε πραγματικά

μόλις μάθετε τον ένα ξέρετε και τον άλλο. Έτσι υπάρχουν πραγματικά μόνο τρεις αριθμοί, τρεις εκτιμήσεις της πιθανότητας και σε αυτό βασίζεται όλη η εμπειρική συλλογιστική και ιδιαίτερα όλη η ιστορική συλλογιστική.

Αν διαλέξετε οποιοδήποτε επιχείρημα που διατυπώνει οποιοσδήποτε ιστορικός, είτε το γνωρίζει είτε όχι, δεν έχει σημασία αν διατυπώνει ένα υγιές επιχείρημα, μπορείτε να το αναλύσετε και να υπολογίσετε τις υποκείμενες παραδοχές σε αυτό το

επιχείρημα και να καταλήξετε σε αυτές ακριβώς τις τρεις εκτιμήσεις της πιθανότητας, να το αναλύσετε ακόμη πιο απλά, για να σχηματίσετε την “προηγούμενη πιθανότητα”.

Η “προηγούμενη πιθανότητα” είναι ένα ζήτημα του τι έχει συμβεί στο παρελθόν αντίστοιχα.

Ρωτάτε: Τί συνέβη συνήθως στο παρελθόν και με βάση το είδος των στοιχείων που έχουμε συγκεντρώσει στο παρελθόν, που βασίζεται στη γνώση του υποβάθρου της;

Τί έχουμε μάθει για τον κόσμο και

για την κουλτούρα που μελετάμε γενικά για να προκαλέσει το είδος των στοιχείων που έχουμε τώρα; Αυτό είναι το είδος της ερώτησης που θέτετε για την εκ των “προτέρων πιθανότητα”, και αυτός είναι ο πρώτος αριθμός στην εξίσωση και στη συνέχεια οι άλλοι δύο αριθμοί είναι οι “επακόλουθες πιθανότητες” και ουσιαστικά είναι το πόσο αναμενόμενες είναι οι αποδείξεις που έχουμε, και αυτό είναι το ερώτημα που εξετάζετε με δύο τρόπους.

- Αν ο ισχυρισμός μας είναι αληθής και**

- **Αν ο ισχυρισμός μας είναι ψευδής.**

Φυσικά, αν ο ισχυρισμός μας είναι ψευδής, τότε κάτι άλλο είναι αληθές που προκάλεσε αυτό το γεγονός, οπότε πρέπει να σκεφτείτε ποιες άλλες πιθανές περιπτώσεις μπορεί να υπάρχουν.

Έτσι, αυτό σας δίνει αυτούς τους τρεις αριθμούς που καθορίζουν όλο τη συλλογιστική του Bayes και το είδος του πράγματος που σκεφτόμαστε εδώ είναι, **τι αποδείξεις θα περιμέναμε κανονικά να έχουμε για το συγκεκριμένο ισχυριζόμενο**

γεγονός ή συμβάν, και για το ισχυριζόμενο φαινόμενο γενικά, και εφόσον αυτό υπήρχε.

Αυτό σας βάζει σε διαδικασία πραγματικής ανάλυσης του προβλήματος με όλα τα δεδομένα. Αυτά είναι δύο πράγματα που πρέπει να έχετε κατά νου, όχι μόνο να ρωτήσετε το αν αυτό το συγκεκριμένο γεγονός συνέβη. Αλλά αν όντως συνέβη, θα μπορούσε να έχει αφήσει ορισμένα είδη αποδεικτικών στοιχείων. Έτσι; Πρέπει λοιπόν να αναρωτηθούμε για παράδειγμα αν οι Αιγύπτιοι μάγοι μπορούσαν να

κάνουν ξόρκια που έφερναν βροχή και αστραπές στον εχθρό, αν αυτή η δύναμη υπήρχε γενικά, τι είδους αποδεικτικά στοιχεία θα περιμέναμε να έχουμε στον κόσμο;

Προφανώς στρατοί θα βάδιζαν σε όλο τον κόσμο καλώντας αστραπές στους εχθρούς τους σε κάθε περίπτωση, επειδή ξέρετε ότι οι Αιγύπτιοι μάγοι θα ήταν δημοφιλείς και ένα δυνατό όπλο που όλοι θα ήθελαν να είχαν. Έστω οι ίδιοι οι Ρωμαίοι που τους είχαν στο τσεπάκι τους τότε.

Οπότε θέλετε να σκεφτείτε επίσης με αυτούς τους γενικούς όρους,

του τι είδους αποδείξεις θα είχαμε όταν επιχειρηματολογείτε για την ύπαρξη του Θεού, επειδή πολλά από τα επιχειρήματα που προβάλλετε για την ανυπαρξία του Θεού είναι αυτού του είδους, οι γενικές αποδείξεις, όπως του πώς θα ήταν ο κόσμος αν υπήρχε πραγματικά Θεός που είχε συγκεκριμένες ιδιότητες και δυνατότητες, και αυτό είναι ένα είδος ανοίγματος του μυαλού σας να συνειδητοποιείτε ότι ο κόσμος θα ήταν τελείως διαφορετικός αν υπήρχε όντως αυτός ο Θεός. Αντιστρόφως πως θα ήταν ο κόσμος αν δεν υπήρχε αυτός ο

Θεός και νομίζω εύκολα θα καταλάβετε γιατί μιλάμε.

Έτσι η “απροσδόκητη απόδειξη” είναι πολύ σημαντική, και αυτή είναι η βασική γενική ιδέα όταν μιλάμε για “αναμενόμενες αποδείξεις” και “απροσδόκητες αποδείξεις”, που είναι στην ουσία ο κώδικας για την πιθανότητα.

Αυτό είναι μια μαθηματική δήλωση είτε το συνειδητοποιείτε, είτε όχι. Τη στιγμή που λέτε ότι τα «στοιχεία είναι αναμενόμενα», αυτό που πραγματικά λέτε είναι, ότι είναι «πιθανά» και έτσι στην πραγματικότητα εκτιμάτε θετικά

την πιθανότητα. Όταν λέτε ότι «είναι απροσδόκητο» λέτε ότι είναι κάτω από αυτό, είναι «απίθανο», οπότε μετά κάνετε πραγματικά μαθηματικές υποθέσεις στο κεφάλι σας, είτε το συνειδητοποιείτε είτε όχι. Και τα αναμενόμενα και απροσδόκητα στοιχεία περιλαμβάνουν και τα χαμένα στοιχεία.

Οπότε ακόμα και σε απροσδόκητες απουσίες αποδείξεων, δηλαδή το να υπάρχουν αποδεικτικά στοιχεία που λείπουν και αυτό είναι απροσδόκητο, δηλαδή θα έπρεπε

να έχετε αυτά τα στοιχεία, αλλά δεν υπάρχουν· αυτό σημαίνει ότι είναι απίθανο· οπότε αυτό στην πραγματικότητα μειώνει τις πιθανότητες της θεώρησης, επηρεάζει την εξίσωση, μολύνει το συμπέρασμά σας, και έτσι όταν ασχολείστε με θαύματα, το απλούστερο είναι να ακολουθείτε αυτό το είδος του δέντρου αποφάσεων:

Τί αποδείξεις αναμένονται αν ο ισχυρισμός ήταν επινοημένος;
Είναι οι αποδείξεις που έχουμε;
Αν όχι, πόσο απίθανο είναι το αποδεικτικό στοιχείο που έχουμε αν ήταν κατασκευασμένο;
Τόσο απίθανο όσο και ο ισχυρισμός;
Το φαινόμενο είναι γενικό;
Αν όχι, τότε ο ισχυρισμός είναι μάλλον ψευδής.

Και αυτός είναι περίπου ο τρόπος που θα το κάνατε ως Μπεϋζιανός,

**θα ξεκινούσατε πρώτα με το ποια
στοιχεία αναμένονται αν ο
ισχυρισμός ήταν
κατασκευασμένος, γιατί αυτή
είναι η προφανής ανταγωνιστική
υπόθεση. Έτσι αν τα στοιχεία που
έχουμε είναι ακριβώς τα στοιχεία
που θα μπορούσαμε να
περιμένουμε να έχουμε στην
περίπτωση που ήταν επινοημένο
το συμβάν, τότε αυτά τα στοιχεία
δεν υποστηρίζουν καθόλου ένα
θαύμα. Αν όχι όμως, αν τα
στοιχεία δεν είναι αυτά που θα
είχαμε αν αυτό ήταν επινοημένο,
τότε πόσο απίθανο είναι αυτά τα
στοιχεία που έχουμε αν δεν ήταν**

επινοημένο;

Είναι προφανές λοιπόν ότι τα θαύματα είναι ισχυρισμοί για πράγματα με εξαιρετικά χαμηλές εκ των προτέρων πιθανότητες.

Τώρα θα σας δώσω ένα παράδειγμα για να μιλήσουμε στο πώς να σκεφτόμαστε την “εκ των προτέρων πιθανότητα”.

2.7 Η κλίμακα των εξηγήσεων

Τα διαστρικά διαστημόπλοια, είναι αυτά που έχουμε δει σε κάποιες

ταινίες επιστημονικής φαντασίας με τα οποία θα μπορούσατε να πάτε από ένα αστρικό σύστημα σε άλλο και γενικά να κάνετε βόλτες στον Γαλαξία. Αν λοιπόν σας έλεγα ότι είχα ένα τέτοιο διαστρικό διαστημόπλοιο στην αυλή μου, θα με αμφισβητούσατε αμέσως και θα περιμένατε πολλές αποδείξεις για να με πιστέψετε.

Γιατί συμβαίνει αυτό;

Ο λόγος είναι επειδή έχετε εκτεταμένες αποδείξεις στο ιστορικό σας ότι οι άνθρωποι δεν έχουν διαστρικά διαστημόπλοια στην αυλή τους, στην

πραγματικότητα οι άνθρωποι δεν έχουν διαστρικά διαστημόπλοια. Τελεία και παύλα.

Και το ξέρετε αυτό. Έχετε αυτό το εκτεταμένο υπόβαθρο γνώσεων ώστε να ξέρετε ότι ακόμη και αν είχα ένα διαστρικό διαστημόπλοιο, ή ακόμη και αν υπήρχαν καθόλου, είναι τόσο σπάνια που είναι τόσο ασυνήθιστα, που δεν έχετε δει ακόμη ένα, ή δεν έχετε ακούσει ποτέ για κάποιον, να έχει ένα τέτοιο.

Αυτό είναι πολύ σπάνιο. Οπότε ξέρετε ότι η “προηγούμενη

πιθανότητα” εδώ είναι πολύ πολύ πολύ χαμηλή.

Χρειάζεστε λοιπόν αποδείξεις που είναι ακόμα πιο απίθανες από αυτό, εκτός αν είναι αλήθεια, εκτός αν είχα πραγματικά αυτό το σκάφος και μπορείτε να σκεφτείτε το είδος των αποδείξεων που θα μπορούσα να σας παρουσιάσω, όπως ότι θα μπορούσα πραγματικά να σας πάω στο επόμενο αστρικό σύστημα, του Σείριου ας πούμε, μια βόλτα με αυτό για να το αποδείξω. Και τότε αυτό θα ήταν πραγματικά καλή απόδειξη. Γι’ αυτό χρειάζεστε εξαιρετικές αποδείξεις για

εξαιρετικούς ισχυρισμούς.

Αλλά όλα βασίζονται σε αυτή τη γνώση του υποβάθρου για το τι είναι τυπικό στο πλαίσιο και για τα διαστρικά διαστημόπλοια δεν είναι τυπικό στο σημερινό πλαίσιο τουλάχιστον. Στην πραγματικότητα είναι τόσο μη τυπικό, που δεν γνωρίζουμε κανένα.

Αν σας έλεγα όμως ότι έχω έναν πυρηνικό πύραυλο στην αυλή μου; Τουλάχιστον έχετε αρκετά στοιχεία για να ξέρετε ότι αυτοί υπάρχουν. Κάποιοι άνθρωποι τους έχουν. Υπάρχουν ευτυχώς

ελάχιστες κυβερνήσεις που τους έχουν μόνο αυτές, αλλά παρ' όλα αυτά, κάποιοι άνθρωποι έχουν πρόσβαση σε αυτά, οπότε δεν είναι τελείως αδύνατο όπως είναι ένα διαστρικό διαστημόπλοιο· δεν είναι αδύνατο για μένα να το κάνω αυτό, οπότε θα μπορούσα να έχω αυτό το πράγμα. Αλλά παρόλα αυτά, εξακολουθεί να είναι πάρα πολύ σπάνιο, τόσο σπάνιο που θα χρειαζόσασταν ακόμα πολλές και καλές αποδείξεις, και αυτό είναι κάτι που δεν είναι καν γελοίο όπως η δήλωση για ένα διαστρικό διαστημόπλοιο, αλλά εξακολουθεί να είναι πολύ απίθανο και

επομένως θα χρειαζόμουν ακόμα πολύ καλές και δυνατές αποδείξεις για να σας πείσω.

Αλλά τι θα γινόταν αν σας έλεγα ότι έχω ένα αυτοκίνητο. Δεν θα χρειαζόμουν πολλές αποδείξεις για να σας πείσω, στην πραγματικότητα μάλλον θα το δεχόσασταν απλά και μόνο με τη μαρτυρία μου απευθείας, γιατί; Επειδή πολλοί άνθρωποι έχουν αυτοκίνητα. Δεν είναι ασυνήθιστο λοιπόν να έχεις αυτοκίνητο σήμερα. Στην χώρα μας ζουν 10 εκατομμύρια και τα υπάρχοντα αυτοκίνητα είναι 5,5 εκατομμύρια.

Ένας στους δύο έχει αυτοκίνητο και αν βγάλουμε τους ανήλικους το ποσοστό ανεβαίνει.

Επομένως, δεν χρειάζεστε πολλές αποδείξεις για να πιστέψετε ότι έχω αυτοκίνητο, και έτσι καταλάβατε την έννοια της “προηγούμενης πιθανότητας”.

Όλα έχουν να κάνουν με το τι συνήθως αποδεικνύεται αληθινό όταν πραγματικά αποδεικνύεται αληθινό, όταν πραγματικά μπορούμε να το ελέγξουμε.

Και οι συνήθεις ύποπτοι όταν μιλάμε για ισχυρισμούς περί θαυμάτων για παράδειγμα,

περνούν από αυτή την εξέλιξη της αλλαγής και της διαστρέβλωσης.

Η ανθρώπινη μνήμη είναι χάλια. Είμαι βέβαιος ότι πολλοί από εσάς ακολουθούν την επιστήμη και την αγαπούν, αλλά αυτό δεν φθάνει, οι άνθρωποι λένε συχνά ψέματα, το ξέρουμε αυτό, σας έδωσα ήδη πολλά παραδείγματα.

Η εικασία του καθενός συγχέεται εύκολα με το γεγονός. Και αυτό είναι ένα άλλο πράγμα που συμβαίνει καθώς μια ιστορία μεταδίδεται. Οι άνθρωποι συχνά εικάζουν τι είδους πράγματα θα μπορούσαν να έχουν συμβεί και

στη συνέχεια το επόμενο άτομο το αναφέρει αφήνοντας έξω τις πιθανές αρχικές υποθετικές επιφυλάξεις, και πλέον η εικασία αναφέρεται ως γεγονός, και στη συνέχεια περνάει σαν να ήταν μέρος των γεγονότων που μαρτυρήθηκαν, παρόλο που αρχικά ξεκίνησε σαν μια κουβέντα που προήλθε ως εικασία στην αλυσίδα της αιτιότητας.

Επίσης λανθασμένα συμπεράσματα. Οι άνθρωποι θα υποθέσουν ότι κάτι έπρεπε να είναι αληθινό για να είναι όλη η ιστορία αληθινή και έτσι θα το

προσθέσουν στην ιστορία καθώς το μεταδίδουν, και γίνεται αναφερόμενο ως κάτι που κάποιος είδε, ακόμη και αν πίστευε ότι στην πραγματικότητα δεν ήταν τίποτα. Και έχουν γίνει και ενδιαφέροντα πειράματα για την αλυσίδα μεταφοράς ενός μηνύματος και πως αυτό μπορεί εύκολα να διαστρεβλωθεί στην πορεία και μάλιστα πολύ γρήγορα.

Υπάρχει επιπλέον η δημιουργία αυτούσιων μύθων, που φαίνεται τώρα πολύ πιο συνηθισμένη απ' ό,τι πίστευαν οι άνθρωποι στη συγγραφή αρχαίων κειμένων,

όπου δηλαδή επινοούν μια ιστορία.

Γιατί το νόημα της “ιστορίας” τότε ήταν περισσότερο η “αλληγορία”, το είδος του συμβολικού νοήματος της ιστορίας, ότι η αλήθεια της δεν ήταν ο πρωταρχικός σκοπός της ιστορίας, όσο το νόημά της και έτσι αυτό συνέβαινε πολύ και στον κόσμο της δράσης και έτσι ξέρουμε από πολλά πολλά παραδείγματα. Ξέρουμε ότι είναι πολύ πιο συχνά τα αίτια των ισχυρισμών για θαύματα και των καταπληκτικών ισχυρισμών και

των εξαιρετικών ισχυρισμών στην ιστορία, έτσι όλα αυτά έχουν μεγαλύτερες πιθανότητες από τις εξηγήσεις για θαύματα και υπερφυσικά φαινόμενα.

Και οι αρχαίοι έφτιαχναν συχνά μύθους. Κάποιοι το έλεγαν αυτό όπως ο Πλάτωνας για ηθικούς ή διδακτικούς λόγους, τονίζοντας ότι ήσαν μύθοι και τον σκοπό τους, αλλά άλλοι στην αλυσίδα μεταφοράς ενός μύθου εύκολα τον αληθοποιούσαν και η δυνατότητά μας να το ξεκαθαρίσουμε δεν είναι πάντα εύκολη και για αυτό πρέπει να ιεραρχηθούν.

Έτσι πάμε στον επόμενο πίνακα τις σκάλας εξηγήσεων σε τέτοια θέματα:

Η σκάλα των εξηγήσεων (από την υψηλότερη προς τη χαμηλότερη προηγούμενη πιθανότητα)
1. Είναι προφανείς βλακείες.
2. Πρόκειται για ένα φυσικό φαινόμενο που ήδη γνωρίζουμε (πχ. γλωσσολαλία, πυροβασία, ψυχοσωματικά).
3. Πρόκειται για ένα φυσικό φαινόμενο που δεν γνωρίζουμε ακόμα (πχ. όπως ήταν κάποτε όλα τα παραπάνω).
4. Το έκαναν εξωγήινοι.
5. Το Matrix / Απαγορευμένος Πλανήτης.
6. Μαγεία.
7. Νεράϊδες / Δαίμονες.
8. Θεοί - Θεός.
9. Ακόμα λιγότερο πιθανό: ένας συγκεκριμένος Θεός. πχ. αυτός που μιλάει στους οπαδούς του.

Αυτή είναι η σκάλα των εξηγήσεων από την υψηλότερη προς τη χαμηλότερη προηγούμενη πιθανότητα.

**Είναι εύκολο πιστεύω να φανεί ότι
κάθε στοιχείο αυτής της λίστας,
είναι πολύ λιγότερο πιθανό ως μια
πολύ χαμηλότερη εκ των
προτέρων πιθανότητα, από το
στοιχείο που βρίσκεται από πάνω
του, και χαμηλώνει ακόμα
περισσότερο όσο κατεβαίνουμε
προς τα κάτω και θα
παρατηρήσετε ότι ο Θεός
βρίσκεται στο τέλος της λίστας.
Είναι δηλαδή σήμερα η λιγότερο
πιθανή εξήγηση σχεδόν για
οτιδήποτε συναντάτε, αν και σε
κάποιες εποχές ήταν σε καλύτερη
θέση αφού τότε πολλά
αποδιδόντουσαν στους θεούς**

όπως παράδειγμα οι κεραυνοί και η βροχή που είδαμε νωρίτερα, ενώ τώρα όχι.

Υπάρχουν πιο γελοίες εξηγήσεις που είναι πιο πιθανές και έχουν μεγαλύτερη “εκ των προτέρων πιθανότητα” από αυτό, και έτσι δημιούργησα αυτό το είδος ιεραρχίας των πραγμάτων. Και μετά αν αρχίσετε να μιλάτε για συγκεκριμένους θεούς, όπως ένας καθολικός Θεός, ένας προτεσταντικός ή ορθόδοξος Θεός, τώρα γίνεται ακόμα πιο απίθανο, γιατί τώρα δεν μιλάτε για αόριστο θεό, αλλά για πολύ συγκεκριμένο θεό με

**συγκεκριμένες ιδιότητες και
χαρακτηριστικά που
αποδεικνύονται ακόμη πιο
απίθανα.**

2.8 Η καλύτερη εξήγηση

**Έτσι έχετε μια βασική ιδέα των
πέντε κριτηρίων για την καλύτερη
εξήγηση και όσο περισσότερο
ένας ισχυρισμός ταιριάζει σε αυτά
τα πέντε κριτήρια και όσο
περισσότερο ταιριάζει σε αυτά
από τις ανταγωνιστικές
υποθέσεις, τόσο πιο πιθανό είναι**

η υπόθεση αυτή να είναι αληθινή.

Αυτά τα πέντε κριτήρια είναι βασικά δεδομένα που χρειάζονται για τα κριτήρια του Bayes:

Επιχειρήματα για την καλύτερη εξήγηση:	
1. Επεξηγηματική καταλληλότητα	Η καλύτερη εξήγηση συνήθως δεν έρχεται σε αντίθεση με γνωστά ή με τα καλά επιβεβαιωμένα γεγονότα.
2. Ευλογοφάνεια	Η καλύτερη εξήγηση θα ταιριάζει καλύτερα από οποιαδήποτε άλλη με το γνωστικό μας υπόβαθρο.
3. Επεξηγηματικό πεδίο	Η καλύτερη εξήγηση θα εξηγήσει περισσότερα γεγονότα από οποιαδήποτε άλλη.
4. Συγκεκριμένου σκοπού	Η καλύτερη εξήγηση θα στηρίζεται σε λιγότερες ατεκμηρίωτες υποθέσεις από οποιαδήποτε άλλη.
5. Επεξηγηματική δύναμη	Η καλύτερη εξήγηση συνήθως καθιστά τα γεγονότα πιο πιθανά από οποιαδήποτε άλλη.

Σκεπτόμενοι τα κριτήρια του Bayes, σκεπτόμενοι με βάση την Μπεϋζιανή ιδέα της αληθοφάνειας, είναι απλώς μια άλλη λέξη για την

εκ των προτέρων πιθανότητα. Ένας αληθοφανής ισχυρισμός έχει υψηλή εκ των προτέρων πιθανότητα. Ένας απίθανος ισχυρισμός έχει χαμηλή και που επινοεί πράγματα για να κάνει τη θεωρία να ταιριάζει με τις αποδείξεις. Όσο περισσότερα πράγματα επινοείτε τόσο μειώνετε την εκ των προτέρων πιθανότητα.

2.9 Επιχειρήματα από αποδείξεις

Ακολουθως έχουμε την λίστα των επιχειρημάτων από την απόδειξη:

Επιχειρήματα από αποδείξεις:
1. Φυσική - Ιστορική αναγκαιότητα
2. Φυσικά αποδεικτικά στοιχεία
3. Μη προκατειλημμένη ή αμερόληπτη επιβεβαίωση
4. Αξιόπιστες κριτικές αφηγήσεις (από γνωστούς μελετητές της εποχής)
5. Μια αφήγηση από αυτόπτη μάρτυρα

Και αυτό κάνουν γενικά οι ιστορικοί. Αυτό είναι που συναντάτε συχνά σε ιστορικούς που θα μιλήσουν γι' αυτό. Θέλουμε αυτά τα είδη αποδείξεων, και όσο περισσότερα έχετε από αυτόν τον κατάλογο των πέντε στοιχείων αποδείξεων, τόσο πιο πιθανό είναι οι ιστορικοί να θεωρήσουν τον ισχυρισμό αληθινό.

Ακολουθώς και συνοπτικά θα δούμε πως μπορείτε να

αντικρούσετε την Ανάσταση του Ιησού πηγαίνοντας προς τα κάτω σε αυτόν τον κατάλογο, επειδή οι χριστιανοί ισχυρίζονται ότι η Ανάσταση του Ιησού είναι το καλύτερα μαρτυρημένο ιστορικό γεγονός στην ιστορία. Ακόμα και καλύτερα μαρτυρημένο από τη Διάβαση του Ρουβίκωνα από τον Καίσαρα, και μπορείτε πραγματικά να τους δείξετε σημείο προς σημείο ότι είναι ακριβώς το αντίθετο.

Θα μπορούσατε λοιπόν να μιλήσετε για φυσική ιστορική αναγκαιότητα είναι το κύριο

πράγμα που η ιστορία μας δεν θα μπορούσε να είχε προχωρήσει όπως είχε προχωρήσει αν δεν είχε συμβεί.

Ο Ιούλιος Καίσαρας δεν θα μπορούσε να κατακτήσει τη Ρώμη και να κερδίσει τον εμφύλιο πόλεμο αν δεν είχε περάσει τον Ρουβίκωνα (Φυσική - Ιστορική Αναγκαιότητα), ενώ το μόνο που χρειάζεται είναι η πίστη ότι ο Ιησούς αναστήθηκε από τους νεκρούς για να μας δώσει τον Χριστιανισμό. Δεν είναι απαραίτητο ο Ιησούς να αναστηθεί πραγματικά, οπότε αυτό είναι ένα παράδειγμα.

Και στις φυσικές αποδείξεις είδαμε ήδη παραδείγματα θαυμάτων για τα οποία έχουμε φυσικές αποδείξεις, δεν έχουμε κάτι τέτοιο για τον Ιησού.

Και το ίδιο ισχύει και για τα άλλα είδη θεμάτων που έχουμε.

**3. Πλήρης
εργαλειοθήκη
για την**

ανάλυση ιστορικών απαιτήσεων

Εδώ είναι ένας πίνακας με το
σύνολο της εργασίας ενός
διεξοδικού και σωστού ιστορικού:

(1) Οι τέσσερις πρώτοι κανόνες της ιστορικής μεθόδου
(2) Τέσσερα στάδια της ορθής ιστορικής διαδικασίας
(3) Το επιχείρημα για την καλύτερη εξήγηση
(4) Το επιχείρημα από τα αποδεικτικά στοιχεία
(5) Τα κριτήρια ενός καλού ιστορικού
(6) Το θεώρημα του Bayes (που τους διέπει όλους)

Έτσι, αυτό που σας έδωσα εδώ
είναι μια πλήρης εργαλειοθήκη για
την ανάλυση ιστορικών

ισχυρισμών, αυτούς τους τέσσερις κανόνες της ιστορικής μεθόδου, τα βασικά πράγματα που πρέπει να γνωρίζετε και να κάνετε αμέσως.

Τα τέσσερα στάδια της σωστής ιστορικής διαδικασίας, ακόμη και αν εσείς οι ίδιοι δεν τα κάνετε αυτά τα πράγματα, πρέπει να ξέρετε ότι αυτά είναι τα πράγματα που γίνονται ή πρέπει να γίνουν για μια σωστή και υγιή ιστορική ανάλυση.

Και με αυτόν τον τρόπο, γνωρίζοντας ότι αυτά τα πράγματα πρέπει να γίνουν,

μπορείτε να ελέγξετε αν γίνονται, αν σας πετάξουν έναν ιστορικό ισχυρισμό και στη συνέχεια υπάρχουν τα επιχειρήματα για την καλύτερη εξήγηση που είναι αυτά τα βασικά κριτήρια και μπορείτε να σκεφτείτε σαν Μπεϋζιανός, μπορείτε να τα χρησιμοποιήσετε ακόμη και καλύτερα από ό,τι κάνουν συνήθως οι ιστορικοί και το επιχείρημα από αποδείξεις που είναι αυτά τα πέντε είδη αποδείξεων και τα καλύτερα είδη αποδείξεων που μπορείτε να έχετε.

Και δεν ανάλυσσα τα κριτήρια ενός καλού ιστορικού, αλλά υπάρχουν

τρόποι για να μετρήσει κανείς αν ένας ιστορικός είναι καλός ή όχι, και μερικά από αυτά είναι προφανή και στην βιβλιογραφία αν το ψάξετε λίγο φαίνεται αυτή.

Συχνά στα βιβλία των ιστορικών που δημοσιεύονται σήμερα υπάρχει εκτενής εισαγωγή που μας δίνουν μια εικόνα του, αλλά καλό είναι να αποκτήσουμε μια δική μας γνώμη ψάχνοντας λίγο περισσότερο, διαβάζοντας και ερευνώντας για αυτόν. Η συχνότητα που τον χρησιμοποιούν άλλοι σαν πηγή είναι ένα καλό όχι όμως σίγουρο

κριτήριο.

4. Επίλογος

Ελπίζω να σας κέντρισα το ενδιαφέρον για ένα θέμα που είναι χρήσιμο και συναρπαστικό, αφού μας δίνει πληροφορίες για το πως φθάσαμε ως εδώ, αλλά και τον τρόπο να αναλύουμε τις πληροφορίες που πλέον είναι καταιγιστικές, και μπορείτε επιπλέον να δείτε την ίδια την παρουσία στην οποία στηρίχτηκε σε μεγάλο βαθμό αυτή η δημοσίευση.

**Δείτε το video της παρουσίασης
διάρκειας 56.37 λεπτών.**

Φιλίστωρ